

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ**
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Makro i mikroekonomiczne uwarunkowania przekształceń oraz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce

dr hab. Marek Wigier, prof. IERiGŻ-PIB

(na podstawie danych i opracowań pracowników naukowych Instytutu)

Hotel Groman, Sękocin Stary, Aleja Krakowska 76, 07.11.2024 r.

Wprowadzenie

- **Lata 2004–2020 to okres dobrej koniunktury makroekonomicznej** w Polsce, w tym także dla rolnictwa. Mieliśmy do czynienia ze stabilnym rozwojem, którego źródłem i efektami były m.in.: integracja z UE, inwestycje i poprawa konkurencyjności i innowacyjności podmiotów gospodarczych, rosnąca wymiana handlowa w tym rosnący eksport rolno-spożywczy, poprawa dochodów w rolnictwie, poprawa jakości i stanu środowiska naturalnego.
- **Od 2021 roku nastąpiło jednak znaczące pogorszenie sytuacji makroekonomicznej.** COVID-19, wojna na Ukrainie, wzrost wydatków publicznych czy rosnąca inflacja, spowodowały w Polsce osłabienie wzrostu gospodarczego i przyspieszenie niekorzystnych zjawisk na rynku pieniężnym i finansowym. Problemy inflacyjne potęgowane były także trwałą presją pracowników na wzrost wynagrodzeń. Przyczyną tego był i pozostaje brak rąk do pracy.
- Napięta sytuacja podażowo-popytowa w bilansach rynkowych i wysokie ceny surowców energetycznych i rolnych na świecie **w roku 2021 i 2022** powodowały, że w wielu regionach było **zagrożone bezpieczeństwo żywnościowe i energetyczne.** **Od II kwartału 2023 roku** sytuacja podażowo-popytowa na światowych rynkach energetycznych i żywnościowych uległa **normalizacji.** **Ceny większości surowców wróciły do poziomu sprzed wybuchu wojny.**

Wybrane wskaźniki makroekonomiczne

Wyszczególnienie	2015	2019	2020	2021	2022	2023
PKB (ceny stałe)						
rok poprzedni = 100	104,2	104,5	98,0	106,9	105,6	100,2
2015=100	100,0	119,9	117,5	125,6	132,6	132,9
PKB brutto na 1 mieszkańca w PPS (EU 27=100)	69	73	76	77	79	80
Wartość dodana brutto (ceny bieżące w mld zł) w tym:	1 595,4	2 011,4	2 059,1	2 289,7	2 740,2	3 081,0
udział przemysłu w WDB ogółem (w %)	26,4	24,8	24,7	25,9	27,6	28,1
udział rolnictwa w WDB ogółem (w %)	2,8	2,7	2,9	2,6	2,4	2,4
Relacja spożycia do produktu krajowego brutto (w%)	76,9	75,8	75,6	74,9	74,6	75,9
w tym relacja spożycia w sektorze gospodarstw domowych do produktu krajowego brutto (w%)	58,2	56,9	55,6	55,3	55,9	56,2
Relacja akumulacji do produktu krajowego brutto (w%)	21,0	20,5	18,8	21,8	23,9	18,1
w tym relacja nakładów brutto na środki trwałe do produktu krajowego brutto (w%)	20,4	18,9	18,3	16,8	16,4	17,8
Państwowy dług publiczny (PDP) w mld zł	877,3	990,9	1 111,8	1 148,6	1 209,6	1 328,1

- Wg prognoz PKB Polski w roku 2024 **wzrośnie o 3,0- 3,2 proc.** (3,5 proc. w 2025 r.) i wyniesie **ok. 862 mld dol.**, czyli będzie wyższe o 51 mld dol. niż w 2023 r.)
- **Obecnie jesteśmy 21. największą gospodarką świata** (28. miejsce w 2000 r., 24. w 2010 r. i 22. w 2020 r.)
- W światowym rankingu **PKB na głowę mieszkańca wg parytetu siły nabywczej** w 2024 r. **będziemy zajmowali 42. miejsce z 51,7 tys. dol. na głowę rocznie** (w 2000 r. byliśmy na 55. miejscu, w 2010 r. na 56., w 2015 r. na 53., a w 2020 r. na 43.)

Wybrane wskaźniki makroekonomiczne

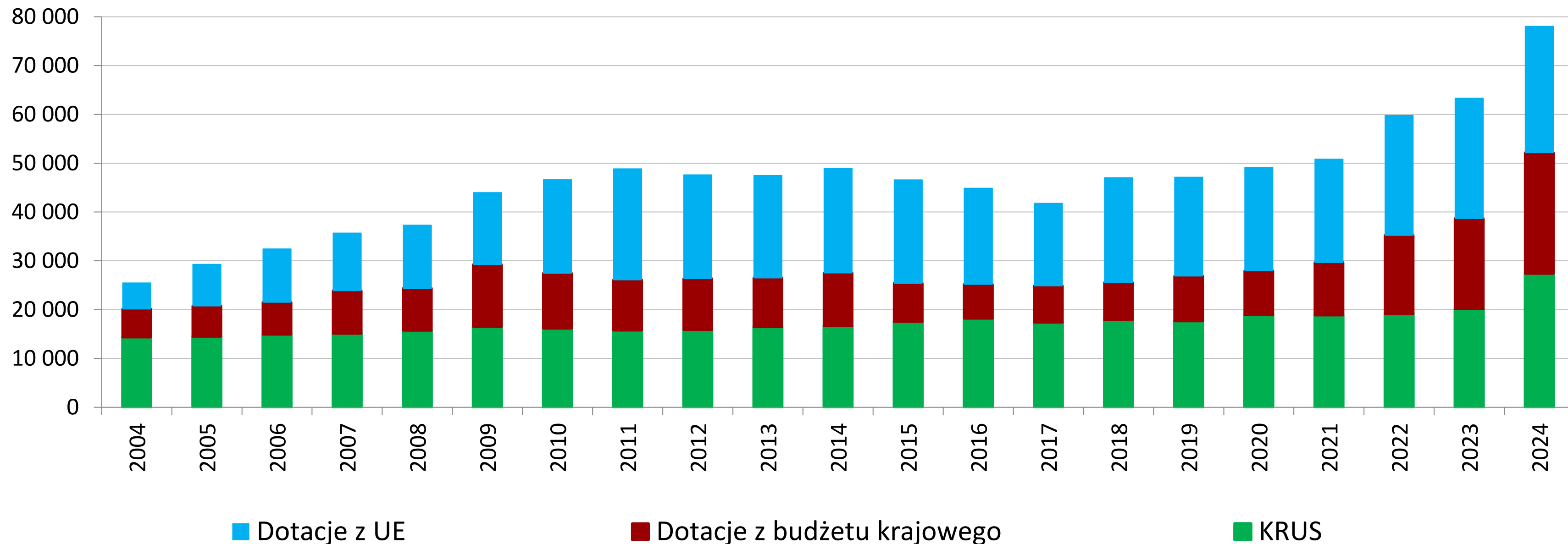
Wyszczególnienie	2015	2019	2020	2021	2022	2023
Globalna produkcja rolnicza (ceny stałe)						
rok poprzedni = 100	96,1	96,6	101,7	95,5	105,7	97,4
2015=100	100,0	108,3	110,1	105,1	111,1	108,2
w tym:						
produkcja roślinna	50,1	47,5	51,1	52,0	52,3	52,7
produkcja zwierzęca	49,9	52,5	48,9	48,0	47,7	47,3
Nakłady inwestycyjne ogółem (ceny stałe, rok poprzedni = 100)	111,9	111,4	92,7	107,3	105,9	110,2
Udział rolnictwa w nakładach inwestycyjnych ogółem	2,0	1,6	1,7	1,6	1,5	1,4
Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych						
rok poprzedni = 100	99,1	102,3	103,4	105,1	114,4	111,4
2015=100	100,0	105,4	109,0	114,6	131,1	146,0
Wskaźniki cen globalnej produkcji rolniczej						
rok poprzedni = 100	97,4	109,9	104,0	112,3	139,5	95,1
2015=100	100,0	112,1	116,6	130,9	182,6	173,7
Wskaźniki relacji "nożyc" cen produktów rolnych sprzedawanych do towarów i usług nabywanych na cele bieżącej produkcji rolniczej i inwestycje	99,1	111,7	97,5	100,7	112,3	105,4

- Prognozowana inflacja CPI w 2024 r. - 5,1 proc. (na koniec 2025 r. 3,5 proc.)
- Nakłady inwestycyjne ogółem za I - II kw. 2024 r. były niższe o ok. 5,5% w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego (dane z 23.10.2024). Spadek dotyczył głównie inwestycji w budynki i budowle.
- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w II kw. 2024 roku – 8038 zł (tj. było wyższe o 14,7% w stosunku do analogicznego okresu roku 2023, i równocześnie o 1,3% niższe niż w I kw. 2024 roku)
- Stopa bezrobocia (BAEL) w II kw. 2024 – 2,7% (2,6% w II kw. 2023)

	Transfery z UE	Składki	Saldo	Transfery WPR	Udział WPR w transferach	Udział WPR w saldzie
2004	2 478	1 319	1 159	298	12,0	25,7
2005	4 018	2 379	1 616	1 543	38,4	95,5
2006	5 269	2 552	2 713	2 155	40,9	79,4
2007	7 406	2 779	4 582	2 553	34,5	55,7
2008	7 396	3 402	3 986	2 032	27,5	51,0
2009	9 258	3 234	6 011	2 914	31,5	48,5
2010	11 229	3 490	7 737	3 479	31,0	45,0
2011	14 271	3 734	10 493	4 255	29,8	40,6
2012	15 440	3 569	11 869	4 739	30,7	39,9
2013	15 636	4 439	11 195	4 883	31,2	43,6
2014	17 124	4 153	12 970	4 975	29,1	38,4
2015	13 054	4 262	8 784	5 057	38,7	57,6
2016	9 976	4 493	5 482	4 484	44,9	81,8
2017	11 153	3 557	7 593	3 979	35,7	52,4
2018	15 759	4 467	11 277	4 182	26,5	37,1
2019	16 285	5 050	11 235	4 450	27,3	39,6
2020	18 991	5 832	13 157	4 621	24,3	35,1
2021	18 585	7 075	11 509	4 728	25,4	41,1
2022	18 742	7 460	11 266	4 690	25,0	41,6
2023	13 470	6 465	6 942	4 900	36,4	70,6
I-VIII 2024	7 814	4 873	2 941	4 479	57,3	152,3
Razem	253 354	88 584	164 517	79 396	31,3	48,3

Przeptywy finansowe UE - Polska (w mln Euro)

Wydatki budżetowe na sektor rolny (ceny bieżące, w mln zł)

- Wydatki budżetowe na sektor rolny można usystematyzować na trzy podstawowe kategorie: wydatki z budżetu krajowego, wydatki z budżetu UE oraz trzecia bardzo znacząca kat. (także z budżetu krajowego), tj. wydatki socjalne na dotacje do Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS).
- W latach 2003–2023 wydatki z budżetu krajowego na rolnictwo rosły nominalnie i zmieniały się realnie, ale relatywnie, tj. w stosunku do całkowitych wydatków państwa podlegały niewielkim wahaniom. W 2003 r. ich udział wyniósł 2,34%, a w 2023 r. – 2,75%. Jeśli do wydatków na rolnictwo dodamy dotację do KRUS, relacja ta wyniosła odpowiednio: 10,6% (2003) i 5,75% (2023).
- Członkostwo Polski w UE i towarzyszące temu zmiany w zakresie przepływów budżetowych wskazują zarówno na substytucyjność wydatków bieżących wydatkami inwestycyjnymi, jak i komplementarności wydatków inwestycyjnych krajowych z wydatkami unijnymi.

Wielkość i struktura wydatków publicznych związanych z realizacją WPR (mld zł)

	Od akcesji	ARiMR(do 31.12.2022 r.)	ARR(do 31.08.2017 r.)	OGÓŁEM	
Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (mld zł)	Wydatki (mld zł)	Wydatki (mld zł)	Udział (%)
1.	Systemy wsparcia bezpośredniego	234,15		234,15	52,181
2.	PROW 2007-2013	74,29		74,29	16,556
3.	Pomoc krajowa	34,51		34,51	7,691
4.	PROW 2014-2020	53,68		53,68	11,963
5.	Wspólna organizacja rynków produktów rolnych	<u>9,72</u>	<u>12,81</u>	22,53	<u>5,020</u>
6.	PROW 2004-2006	10,88		10,88	2,425
7.	SPO Restrukturyzacja... 2004-2006	7,57		7,57	1,687
8.	Program SAPARD	4,51		4,51	1,005
9.	PO Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa 2007-2013	4,26		4,26	0,949
10.	PO Rybactwo i Morze 2014-2020	2,35		2,35	0,524
11.	Wspólna Polityka Rybacka	0,002		0,00	0,0004
OGÓŁEM		435,92	12,81	448,73	100,00

Środki europejskie 2023-2027

25,2 mld euro

Plan Strategiczny dla WPR na lata
2023-2027 (PS WPR)

35,4 mld euro

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania
Odporności (KPO)

76 mld EURO

Programy realizujące Umowę
Partnerstwa (Polityka Spójności)

Plan Strategiczny dla WPR 2023-2027

17,3 mld euro

w ramach I filaru WPR

4,7 mld euro

w ramach II filaru WPR

3,2 mld euro

w ramach środków
krajowych

Środki europejskie 2023-2027 c.d.

Programy realizujące Umowę Partnerstwa:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) –47,4 mld. euro
- Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) –12,9 mld euro
- Fundusz Spójności (FS) –11,3 mld euro
- Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) –3,8 mld euro
- Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (EFMRA) –0,5 mld euro

Łącznie na rolnictwo i rozwój wsi około 10 mld euro

Krajowy Plan Odbudowy dla rolnictwa

- Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu - 1 266,7 mln
- Inwestycje w rozbudowę potencjału badawczego - MRiRW - 114,9 mln
- Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich - 203,9 mln
- Inwestycje w zwiększanie potencjału zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarach wiejskich - 667,0 mln

Łącznie na rolnictwo i rozwój wsi około 2,3 mld

Wsparcie z PS WPR 2023-2027

I filar WPR

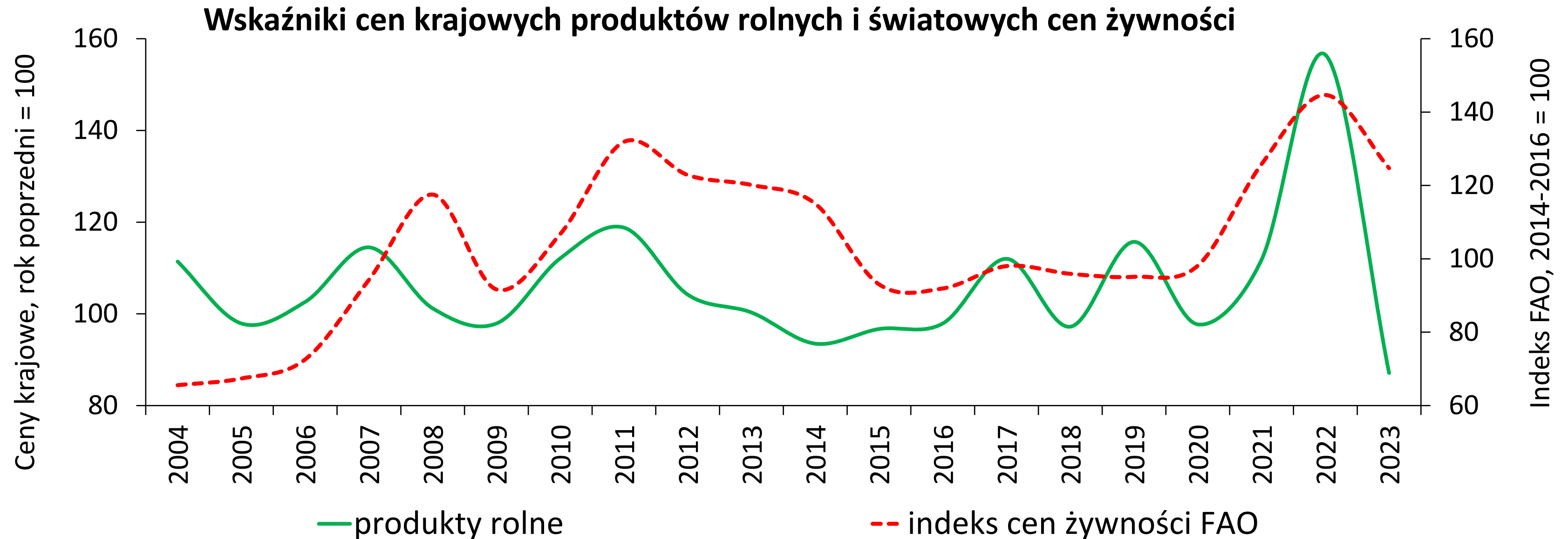
- Płatności bezpośrednio związane z produkcją roślin i hodowlą zwierząt
- Przejściowe wsparcie krajowe (UPP, tytoń)
- Spółdzielnie rolnicze
- Warunkowość (GAEC, SMR)
- Ekoschemat: dobrostan zwierząt
- Ekoschematy obszarowe

II filar WPR

- Płatności ONW
- Rolnictwo ekologiczne
- Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne
- Inwestycje i premie leśno-zadrzewieniowe (zalesianie gruntów rolnych, zwiększanie bioróżnorodności lasów, tworzenie zadrzewień śródpolnych, premie z tytułu zalesień i zadrzewień, zakładanie systemów rolo-leśnych)
- Inwestycje
- Premie dla młodych rolników
- Produkty pszczele
- LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
- Rodzaje interwencji w sektorze owoców i warzyw
- Narzędzia zarządzania ryzykiem
- Wymiana wiedzy i upowszechnianie informacji
- Współpraca

Integracja rynku krajowego z rynkiem światowym

- Wysoka dynamika rozwoju handlu zagranicznego i rosnący jego udział w bilansach rynkowych większości produktów skutkowały silną integracją krajowego rynku z rynkami międzynarodowymi.
- Wyrazem tego są analogiczne kierunki zmian światowych cen żywności (indeks cen FAO) i cen produktów sprzedawanych przez gospodarstwa rolne w Polsce.
- Transmisja światowych cen na krajowe ceny odbywa się za pośrednictwem rynku unijnego, o czym decyduje duży udział UE w strukturze geograficznej obrotów handlu zagranicznego.

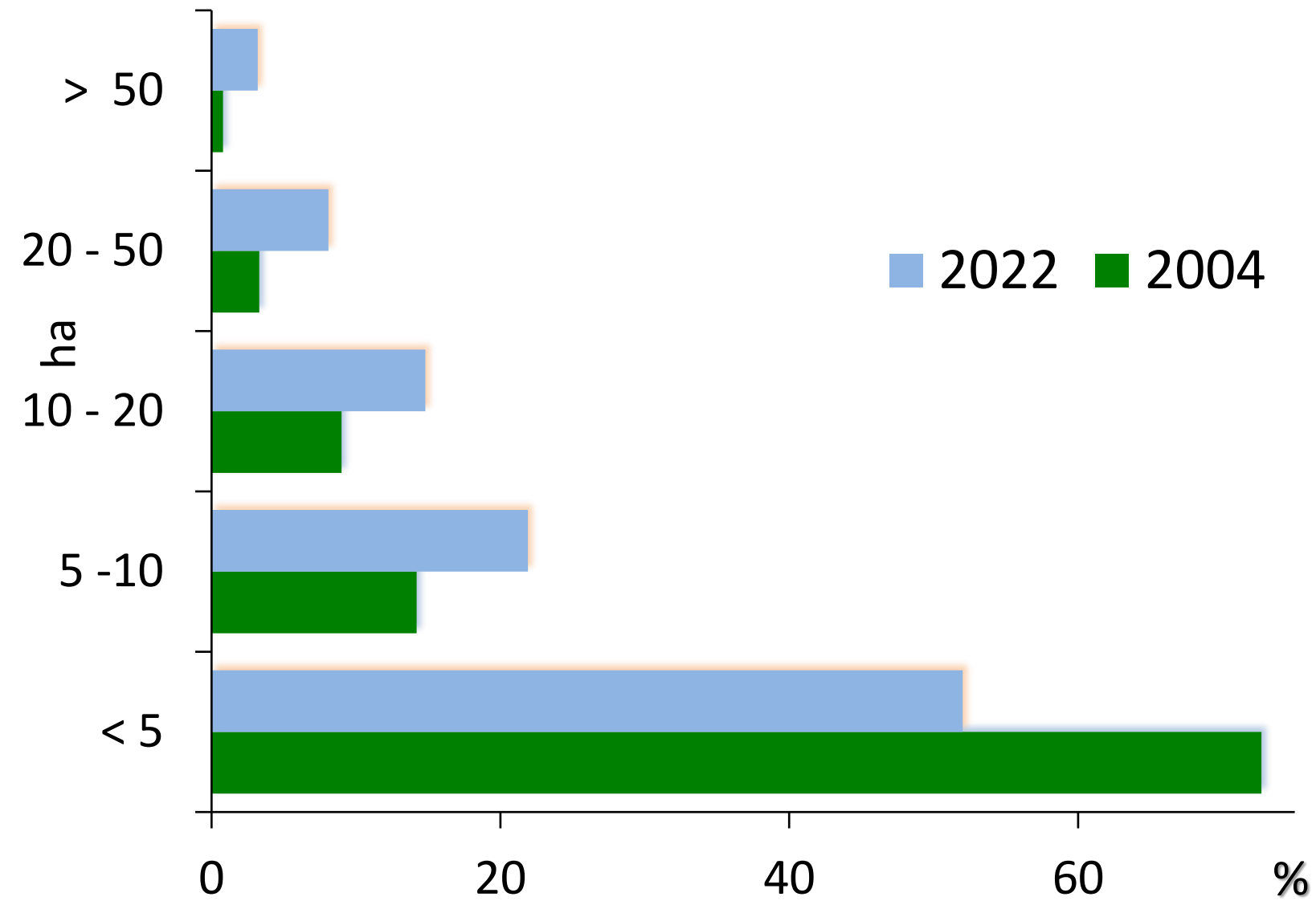

Struktury rynkowe

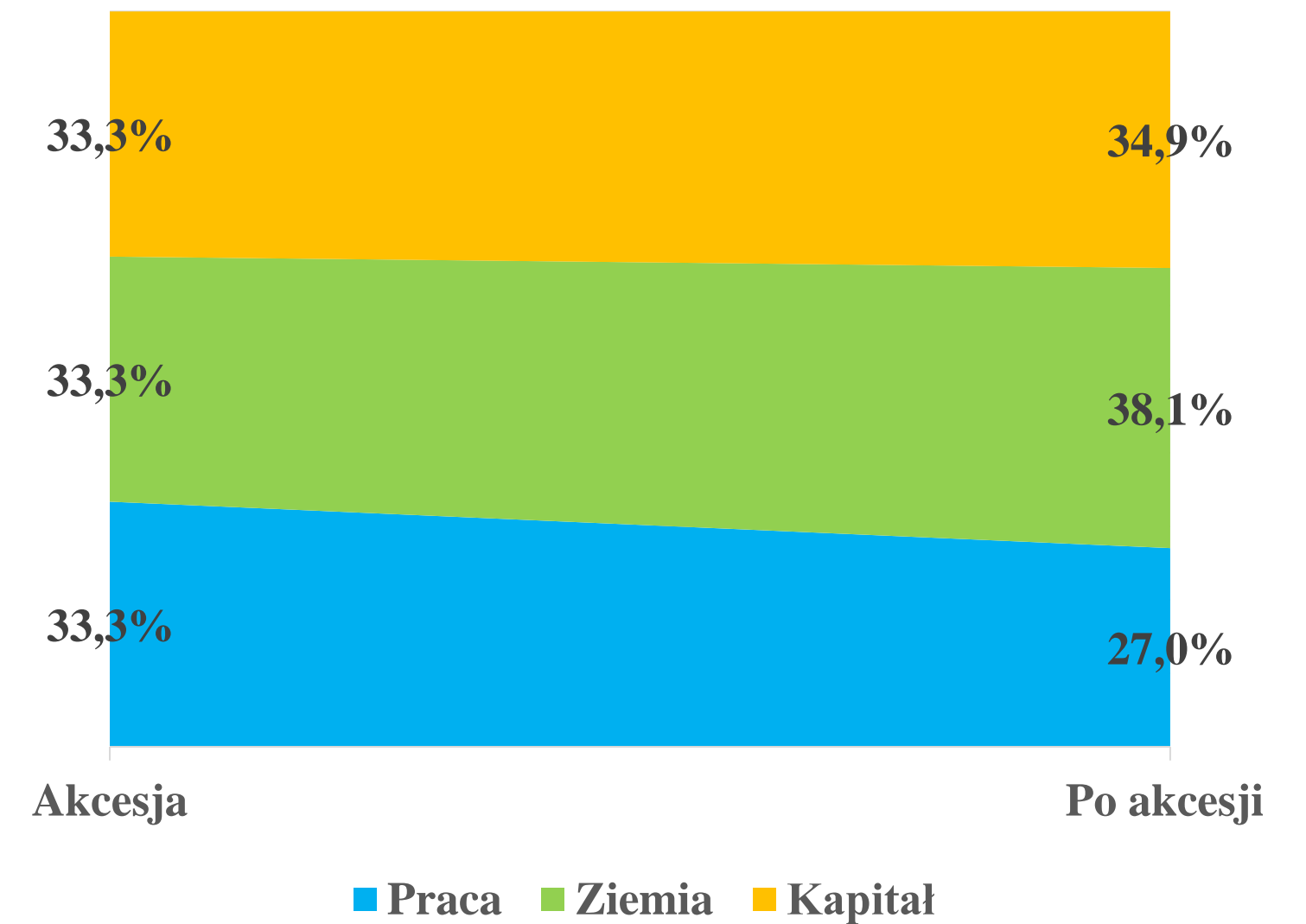
- W okresie członkostwa w UE w krajowym sektorze rolno-spożywczym wystąpiły duże zmiany strukturalne, których wyrazem jest koncentracja struktur produkcyjnych i handlowych we wszystkich ogniwach łańcucha dostaw.
- Liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się z 2,8 do 1,3 mln, w tym szczególnie najmniejszych podmiotów do 5 ha UR. Przemiany strukturalne nie są zakończone, gdyż struktura podmiotowa pozostaje rozdrobniona, gospodarstwa rolne nie wykazują zainteresowania działalnością w ramach grup i organizacji producentów. Wykształciła się grupa ok. 300 tys. efektywnych i wyspecjalizowanych podmiotów.
- W przemyśle spożywcym zakończono przemiany własnościowe, w tym z udziałem kapitału zagranicznego, ale trwają procesy koncentracji produkcji, w tym w niektórych branżach powstały oligopolistyczne struktury.
- W sferze dystrybucji wzrasta siła przetargowa dużych sieci handlu detalicznego, rozwój rynku hurtowych oraz wyspecjalizowanych podmiotów w handlu zagranicznym. Krótkie łańcuchy dostaw – sprzedaż bezpośrednia i rolniczy handel detaliczny - pomimo wsparcia – wciąż odgrywają niewielką rolę na rynku żywności.

Struktury rynkowe w rolnictwie

Struktura gospodarstw rolnych w Polsce

Zmiana techniki wytwórczej w polskim rolnictwie

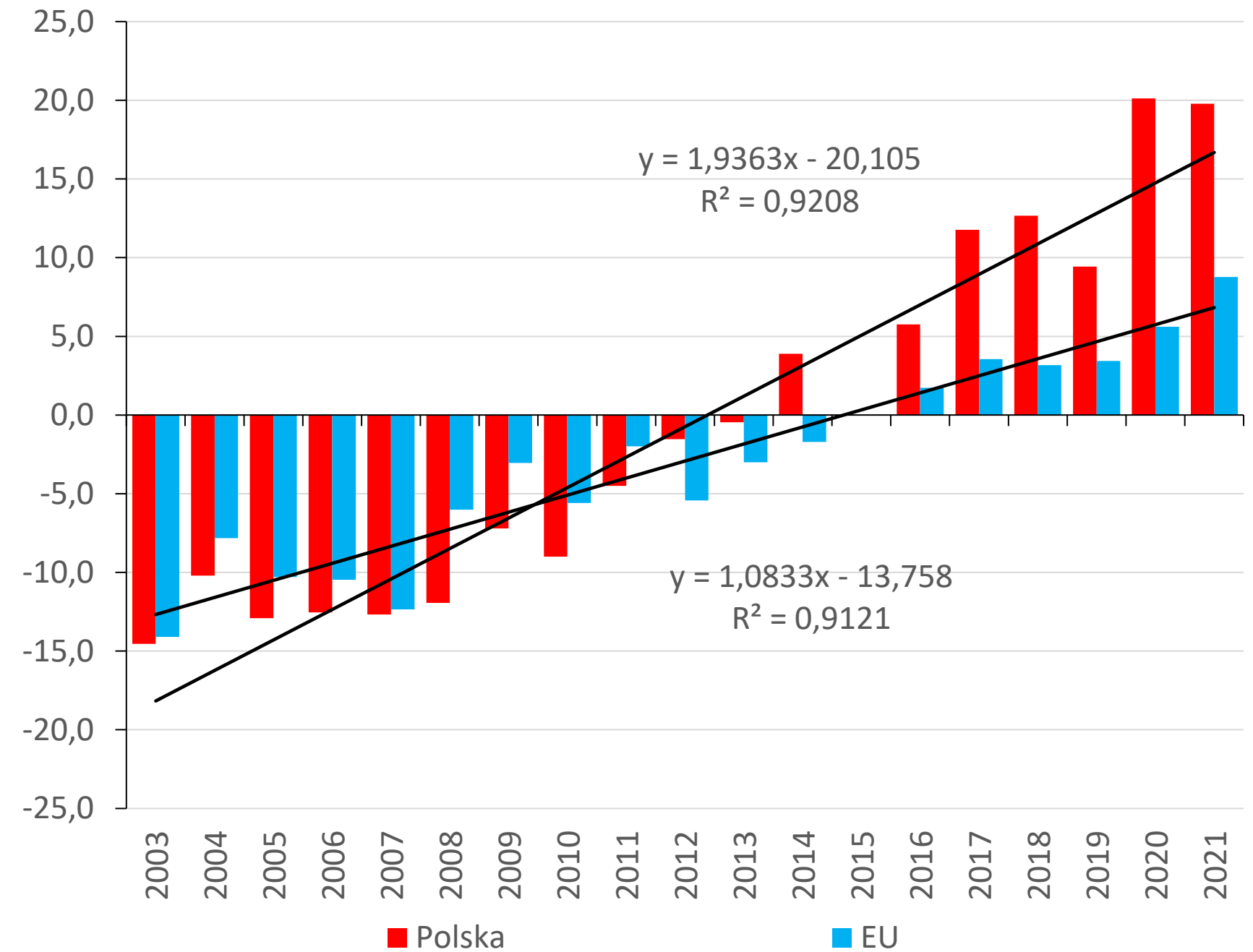
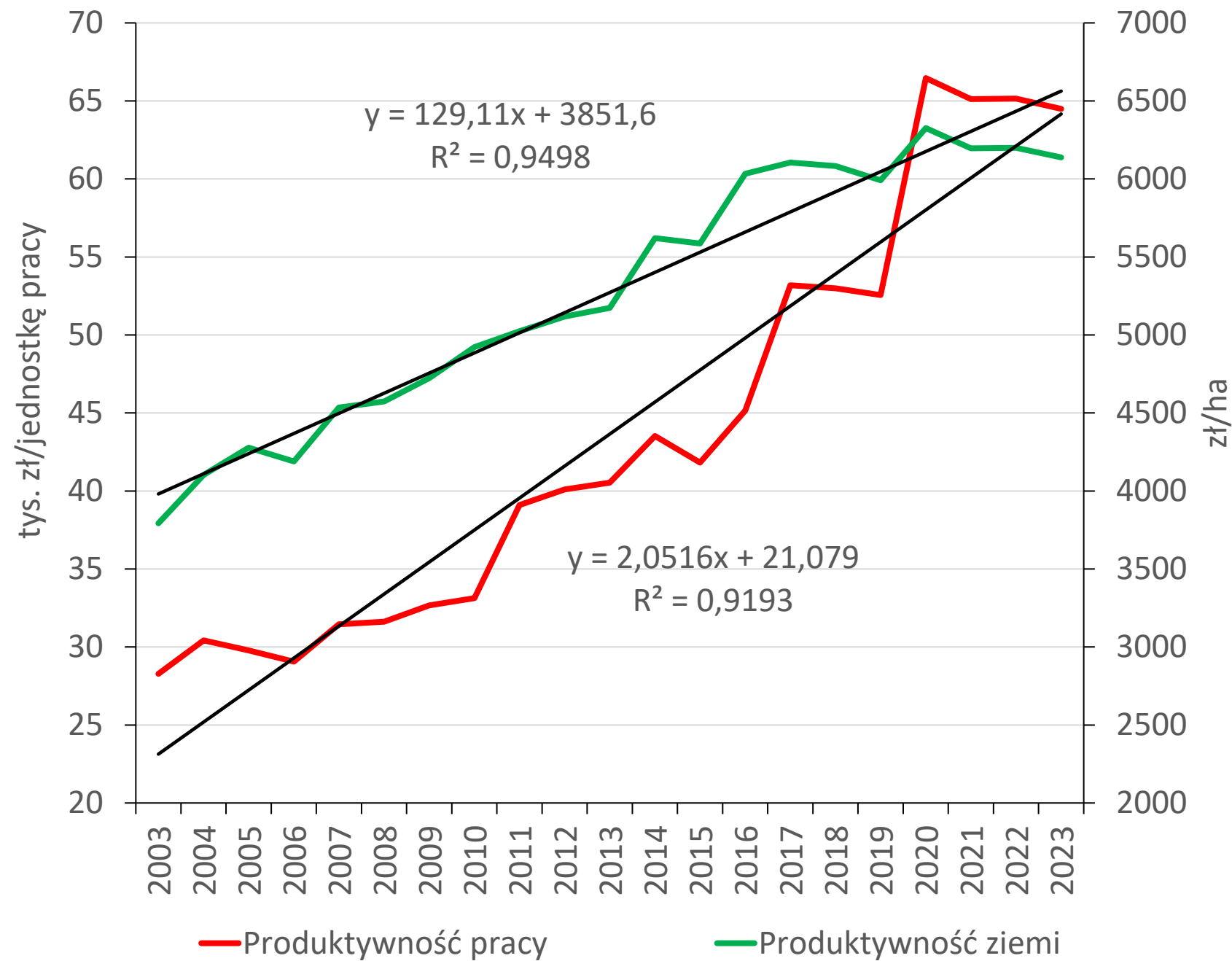
Wielkość ekonomiczna gospodarstw

Struktura gospodarstw indywidualnych według klas wielkości ekonomicznej wyrażonych w tys. euro SO (w %)

<8 tys. euro	8–15 tys. euro	15–25 tys. euro	25–50 tys. euro	50–100 tys. euro	100 i więcej tys. euro
2010 rok					
75,9	10,4	6,0	5,0	1,9	0,8
2022 rok					
64,6	12,1	7,7	7,8	4,8	3,0

- W okresie członkostwa Polski w UE wzrosła wielkość ekonomiczna przeciętnego gospodarstwa rolnego. W 2020 r. wyniosła ona 20,3 tys. euro, co oznacza wzrost o 7,7 tys. euro względem 2010 r.
- W strukturze gospodarstw nadal przeważają gospodarstwa o wielkości ekonomicznej mniejszej od 8 tys. euro standardowej produkcji (SO), ale w latach 2010–2020 ich udział w strukturze gospodarstw spadł o 11,3 pkt proc. Rośnie znaczenie gospodarstw silniejszych ekonomicznie.
- Zwiększa się polaryzacja gospodarstw pod względem posiadanej wielkości ekonomicznej. W dużej mierze jest to efekt większej koncentracji produkcji w gospodarstwach o większej sile ekonomicznej, co z punktu widzenia poprawy konkurencyjności wobec gospodarstw z innych państw UE jest korzystne.

Produktywność czynników wytwórczych w rolnictwie

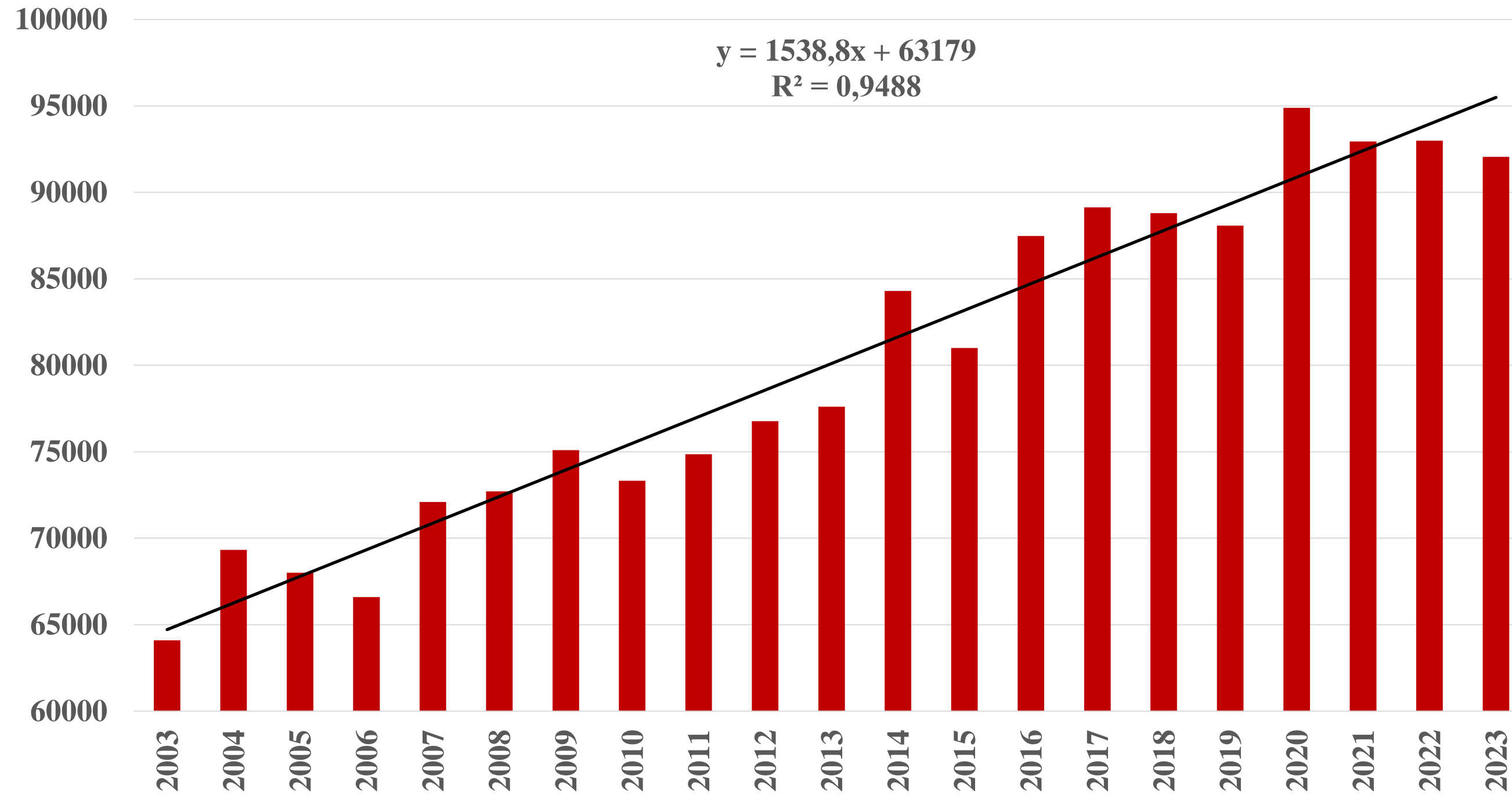

W latach 2003–2023 produktywność pracy w polskim rolnictwie mierzona wartością produkcji:

- w cenach stałych na umowną jednostkę nakładów pracy wzrosła 2,3 razy,
- a produktywność ziemi w przeliczeniu na 1 ha wzrosła 1,6 razy.

Innowacyjne zmiany technologiczne umożliwiły w latach 2003–2021 systematyczny i szybszy niż średnio w Unii Europejskiej wzrost całkowitej produktywności czynników wytwórczych (TFP) w polskim rolnictwie (rok 2015 = 100)

Produkcja rolna w Polsce w cenach producenta (mln PLN, ceny stałe 2010) w latach 2003-2023

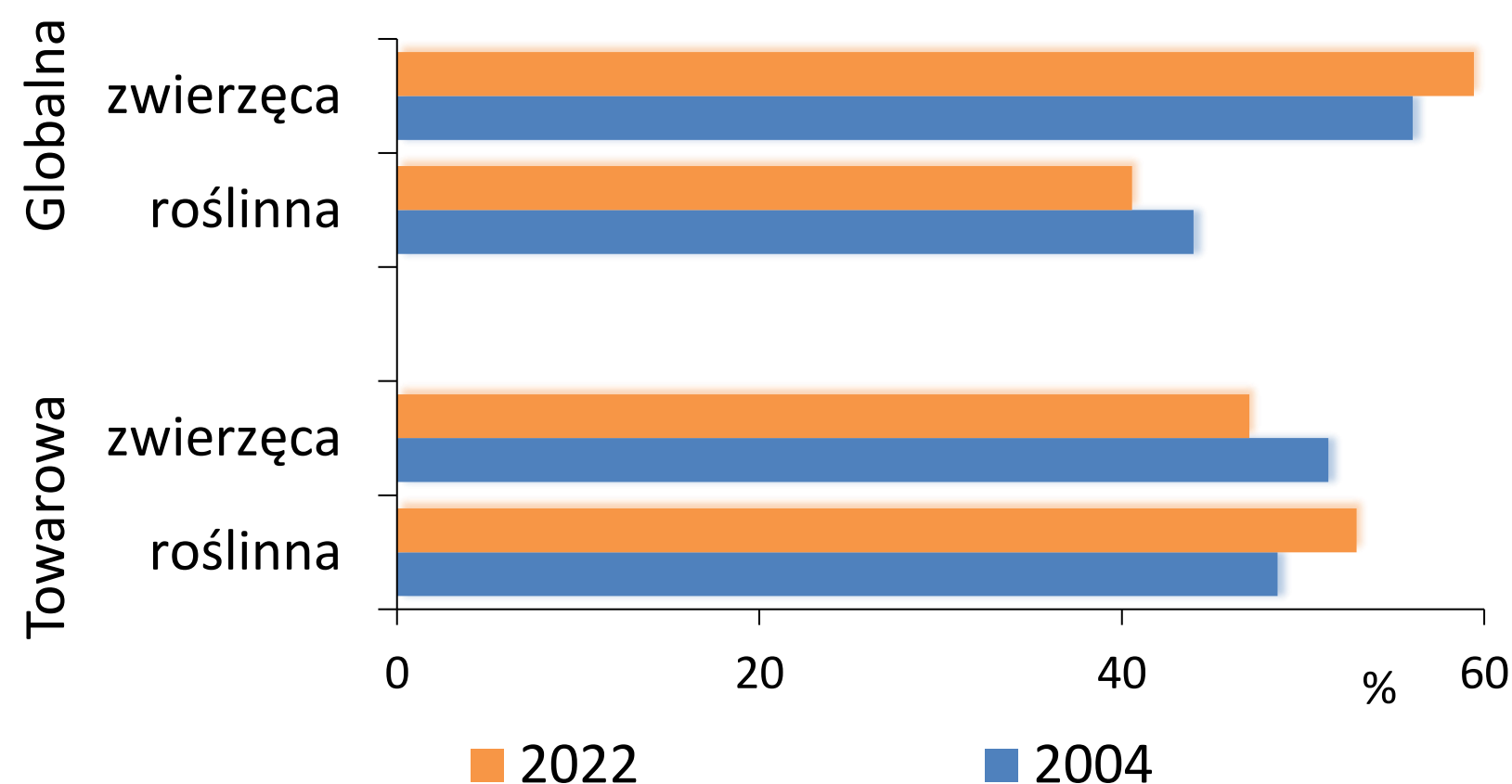
Produkcja rolna

- Integracja polskiego rynku rolnego z rynkiem UE skutkowała istotnymi zmianami w strukturze produkcji rolnej. Udział kanałów rynkowych znacząco zwiększył się w produkcji zwierzęcej (co pokazuje wzrost udziału produkcji towarowej w globalnej produkcji zwierzęcej), która generowała popyt na surowce paszowe z produkcji roślinnej i wartość dodaną (w efekcie zwiększył się udział produkcji roślinnej w towarowej produkcji rolnictwa ogółem).
- Wpływ na strukturę produkcji i struktury rynkowe odgrywały kolejne reformy WPR, które prowadziły do redukcji instrumentów rynkowych (np. likwidacja kwotowania produkcji) oraz wzrostu wsparcia dochodów i rozwoju obszarów wiejskich.

Udział towarowej produkcji w globalnej produkcji rolnictwa

Wyszczególnienie	2004	2010	2015	2020	2022
	%				
Produkcja rolna	73,0	70,3	75,2	73,1	71,5
roślinna	72,6	64,0	68,6	64,0	60,2
zwierzęca	79,6	84,0	88,2	88,6	90,3

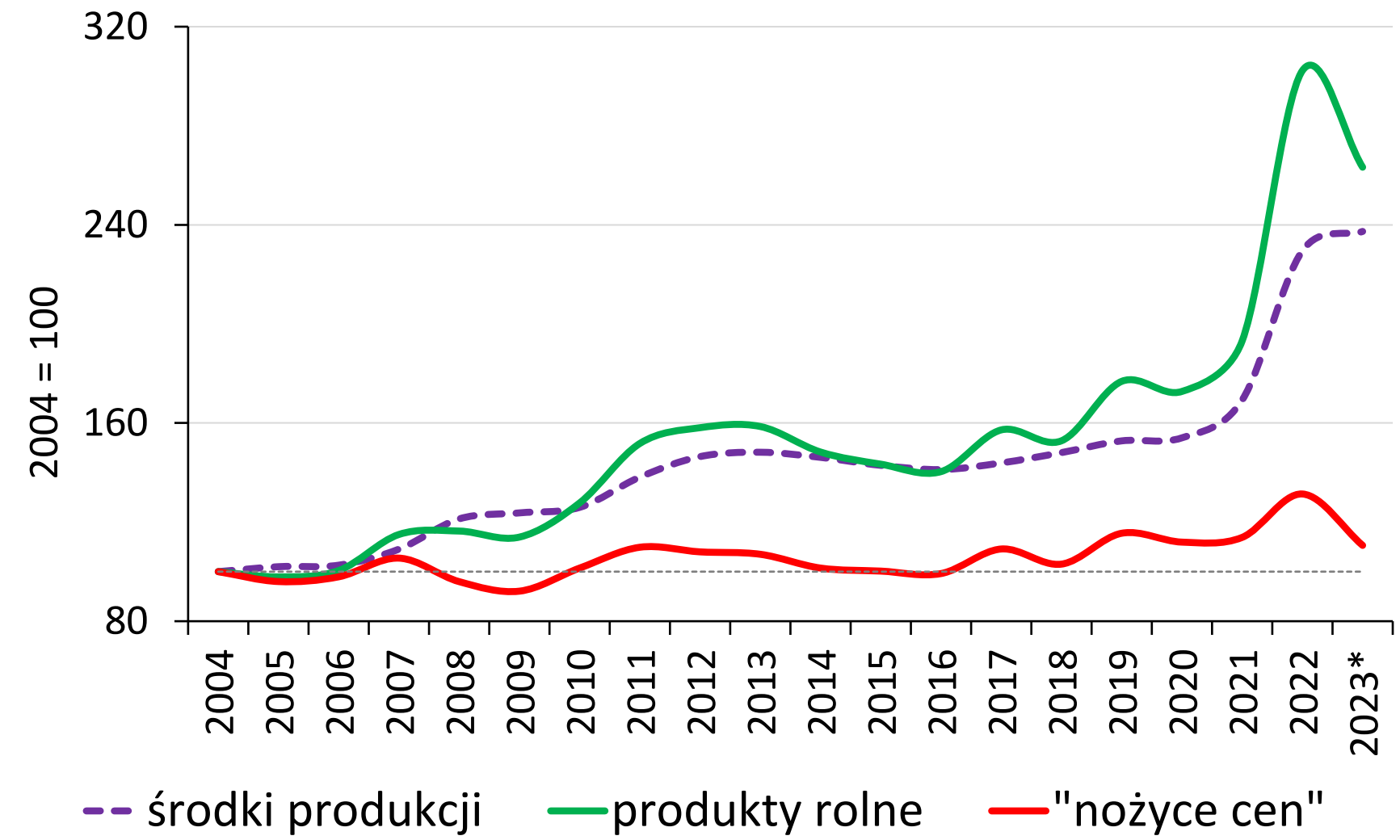
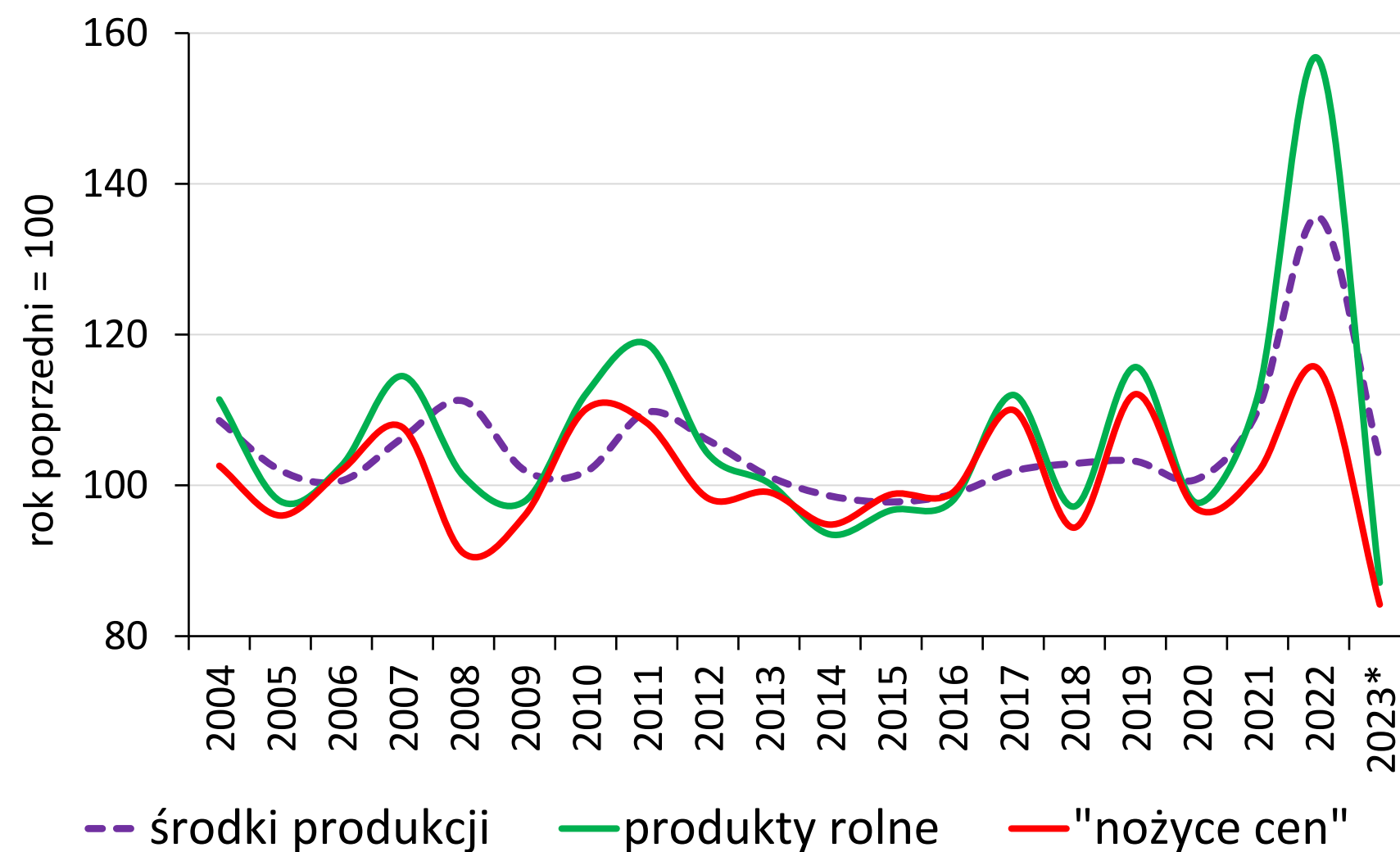
Struktura produkcji rolnictwa

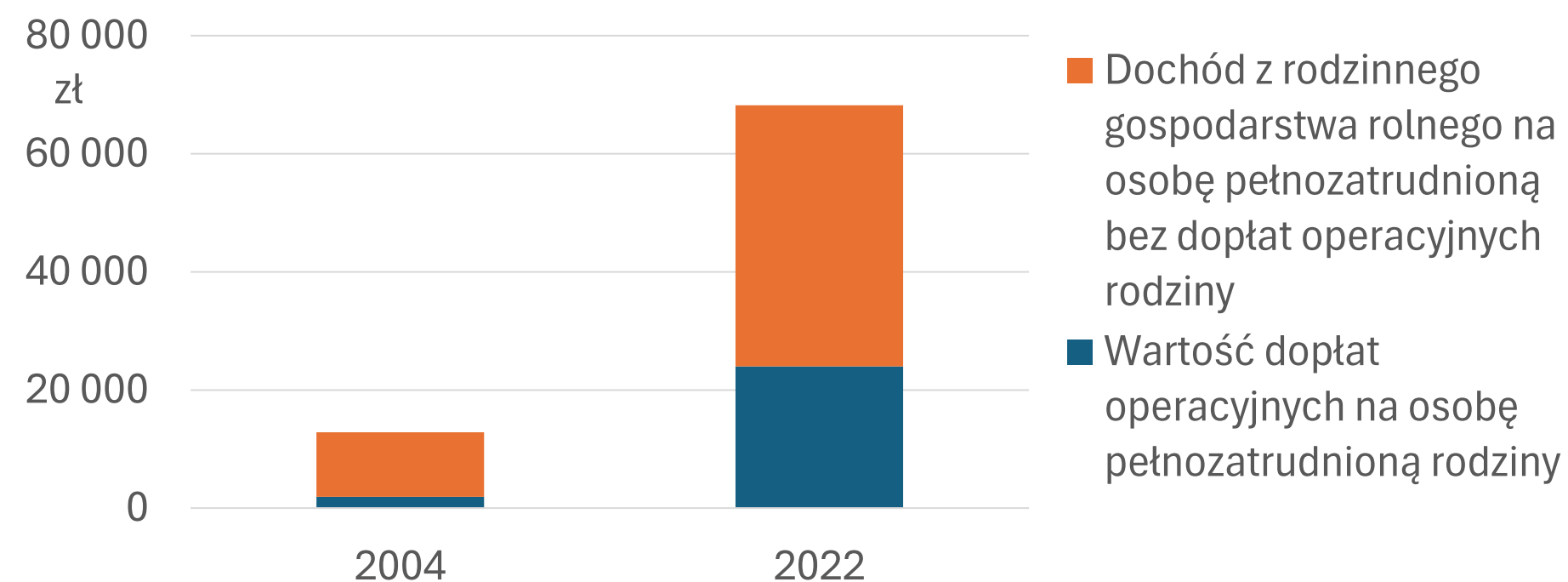
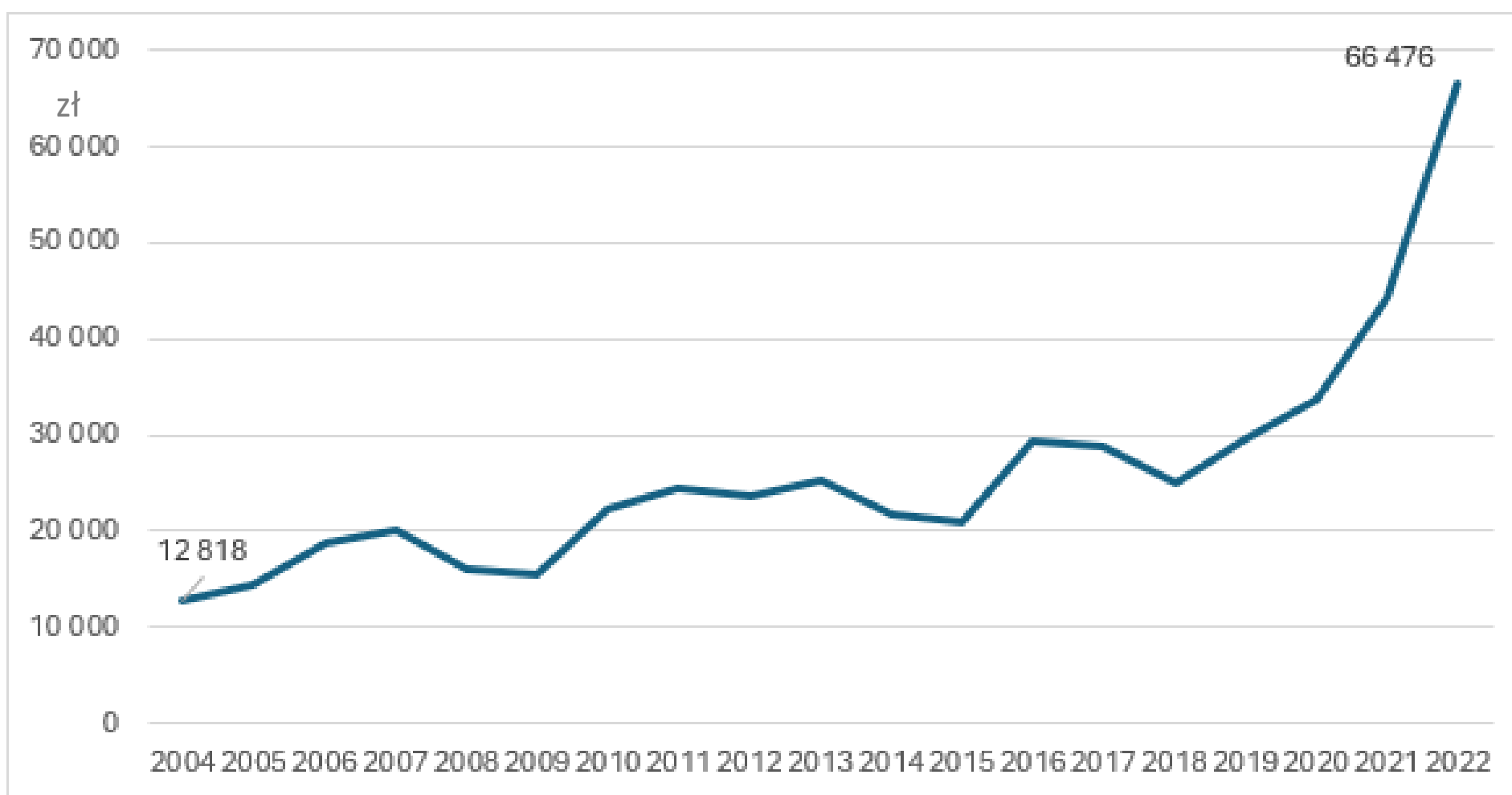
Wskaźnik „nożyc cen”

- W latach 2004–2023 ceny produktów rolnych i środków produkcji dla rolnictwa wykazywały wahania koniunkturalne, które były determinowane sytuacją makroekonomiczną oraz uwarunkowaniami rynkowymi na światowym, unijnym i krajowym rynku.
- Dynamika cen sprzedaży produktów rolnych przewyższała dynamikę cen środków produkcji i usług dla rolnictwa, w tym szczególnie w ostatnim okresie.
- W rezultacie wskaźnik „nożyc cen” był w długim okresie korzystny dla gospodarstw rolnych.

Nominalny i realny wskaźnik „nożyc cen”

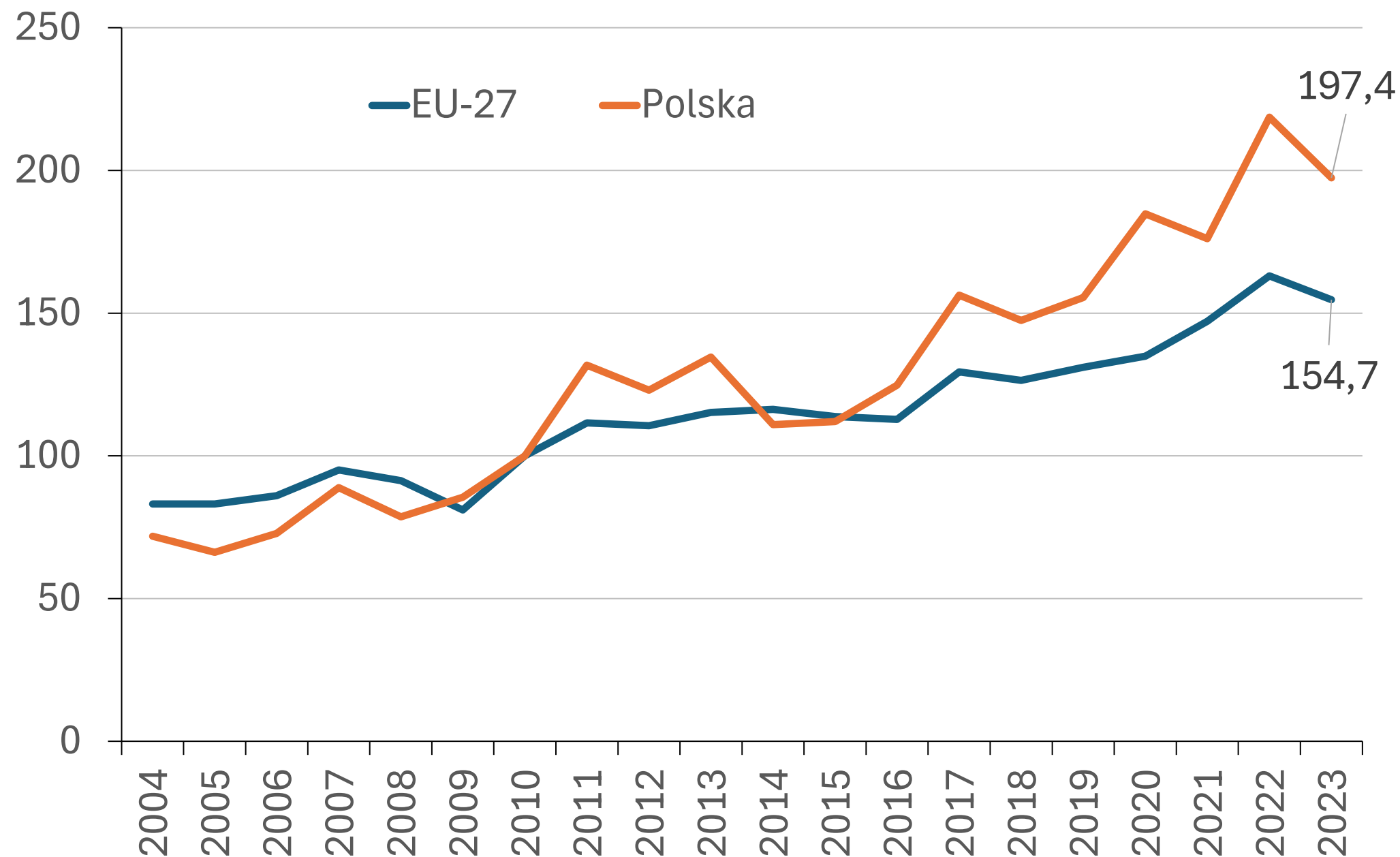

Dochód i dopłaty operacyjne (unijne i krajowe wsparcie bezpośrednie) na osobę według FADN

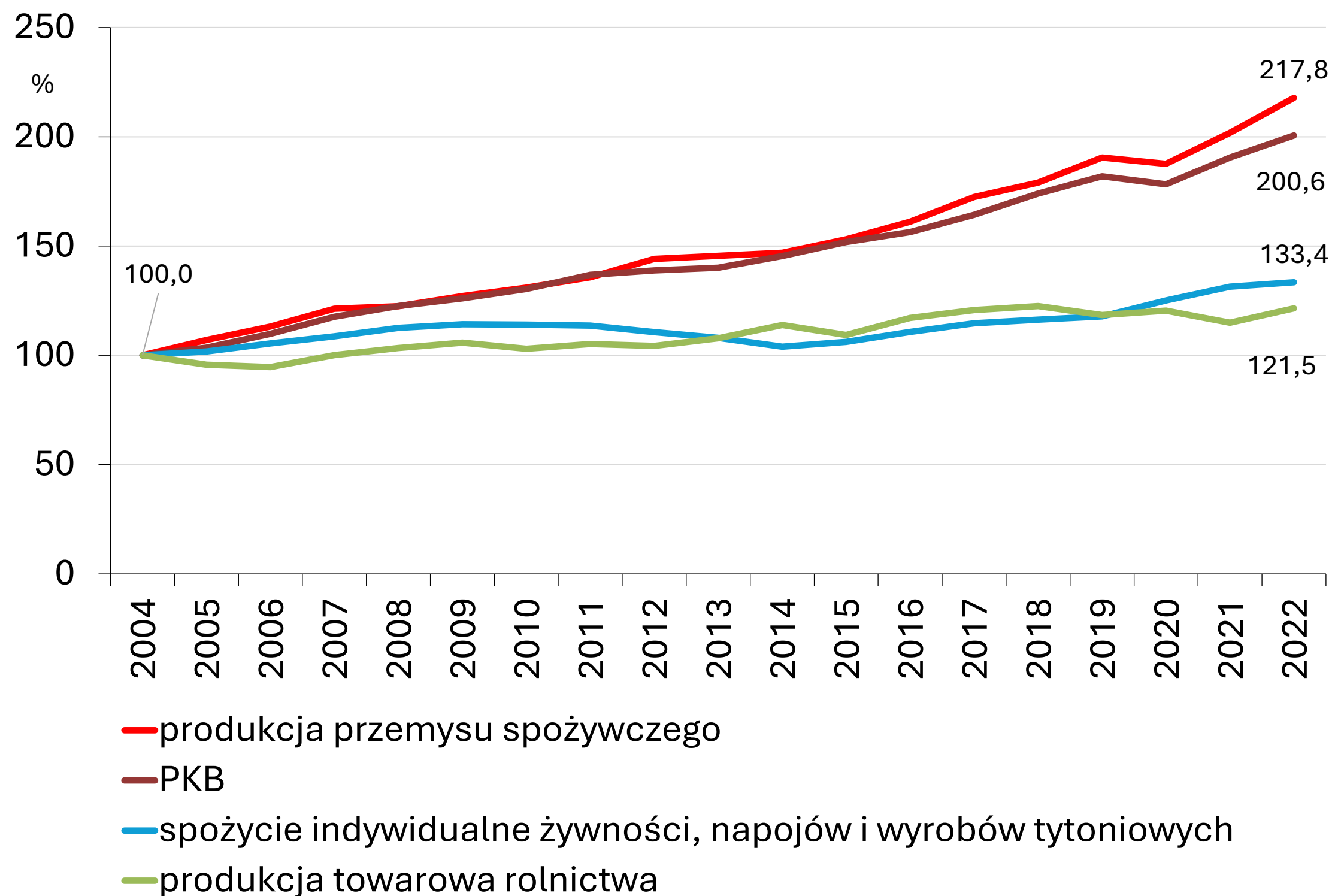
- Ewolucja wskaźnika SE 430, czyli dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną w ujęciu nominalnym w przeciętnym gospodarstwie towarowym, w polu obserwacji Polskiego FADN.
- Dochód ten zwiększył się z 12,8 tys. zł w 2004 r. do 66,5 tys. zł w 2022 r.
- W ujęciu nominalnym nastąpił zatem ponad czterokrotny wzrost dochodu w gospodarstwach towarowych.
- Wzrost udziału dopłat operacyjnych w dochodach gospodarstw rolnych do 35% w 2022 r.

Dochód z czynników produkcji w cenach realnych na pełnozatrudnionego w rolnictwie w Polsce i UE-27 (2010 = 100) według RER

- Wzrost tego wskaźnika świadczy o zwiększeniu wydajności czynnika pracy w rolnictwie.
- W Polsce wzrost ten jest większy niż w całej UE-27, co jest odzwierciedleniem głębokich przemian w strukturze gospodarstw rolnych i zmniejszenia pracochłonności w rolnictwie.

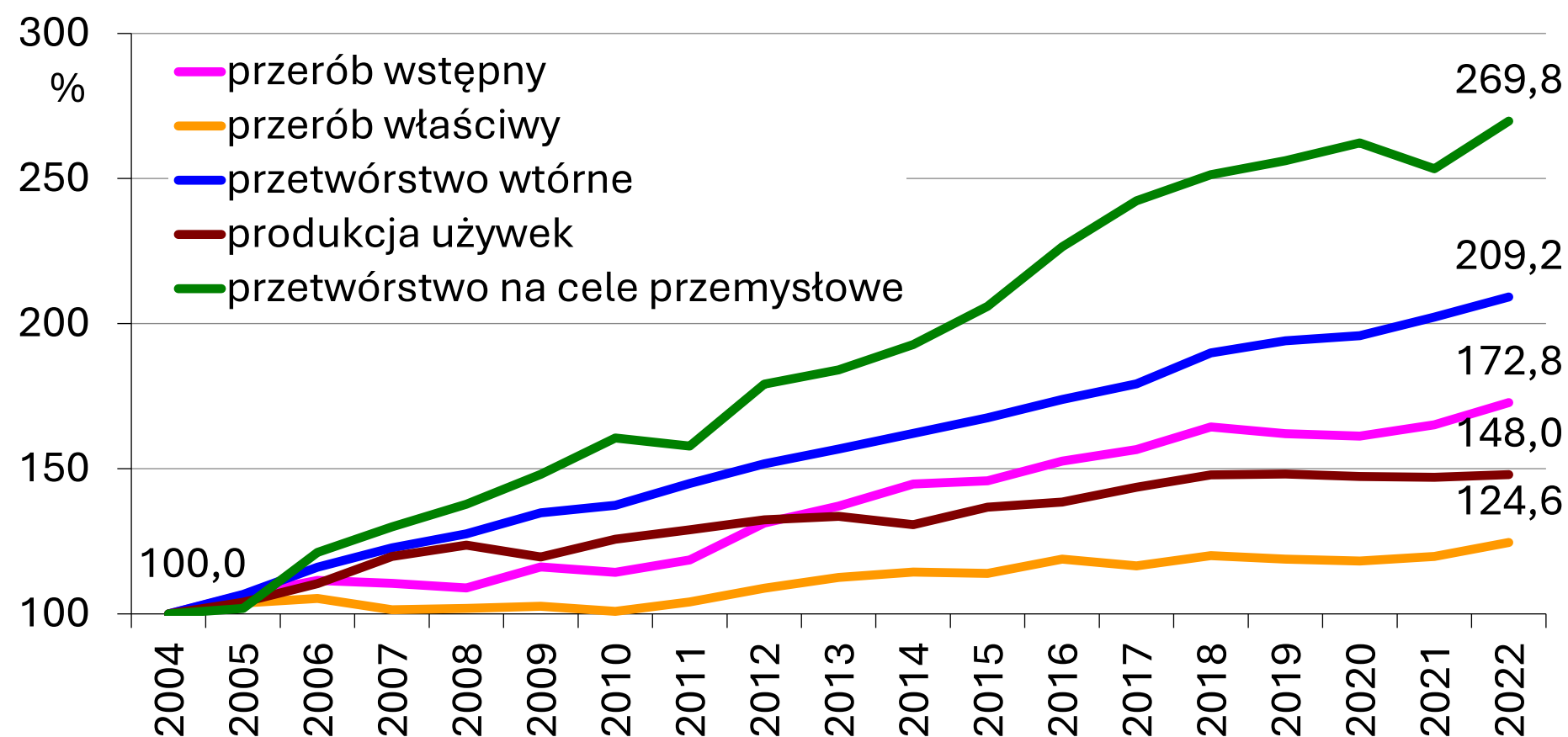
Dynamika wzrostu produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego na tle zmian w otoczeniu rynkowym (w %, w cenach stałych)*

- W latach 2004–2022 wartość produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego (tj. artykułów spożywczych i napojów) wzrosła w cenach bieżących ponad 3-krotnie (ze 113,5 do 401,3 mld zł), zaś w cenach stałych ponad 2-krotnie (ze 180,6 do 401,3 mld zł).
- Dynamika wzrostu produkcji przemysłu spożywczego była nieco szybsza niż produktu krajowego brutto (PKB) oraz dużo szybsza niż spożycia żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, czy też produkcji towarowej rolnictwa.

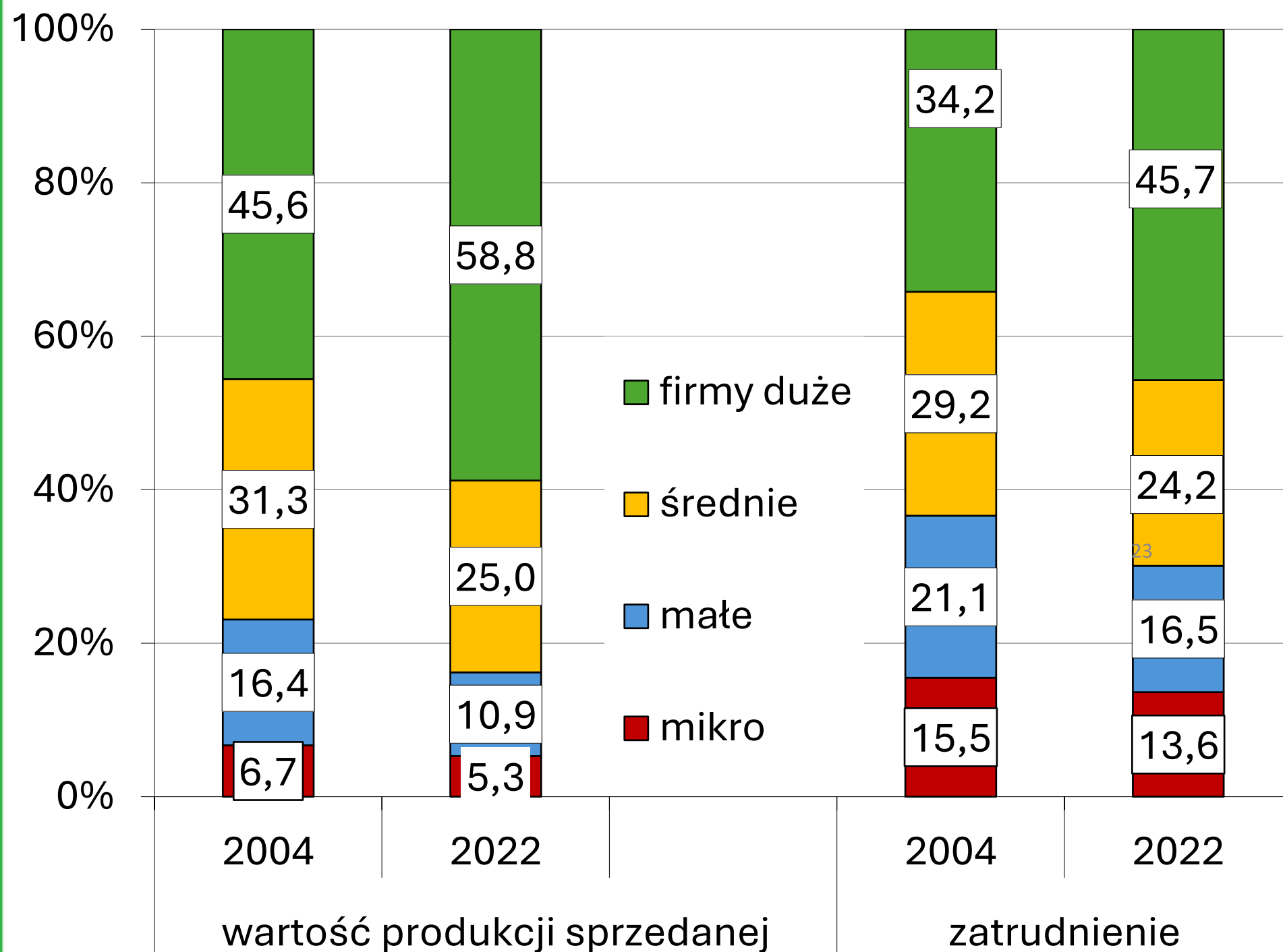
* bez przemysłu tytoniowego

Rozwój głównych kierunków przemysłowego przetwórstwa spożywczego (2004 rok = 100)

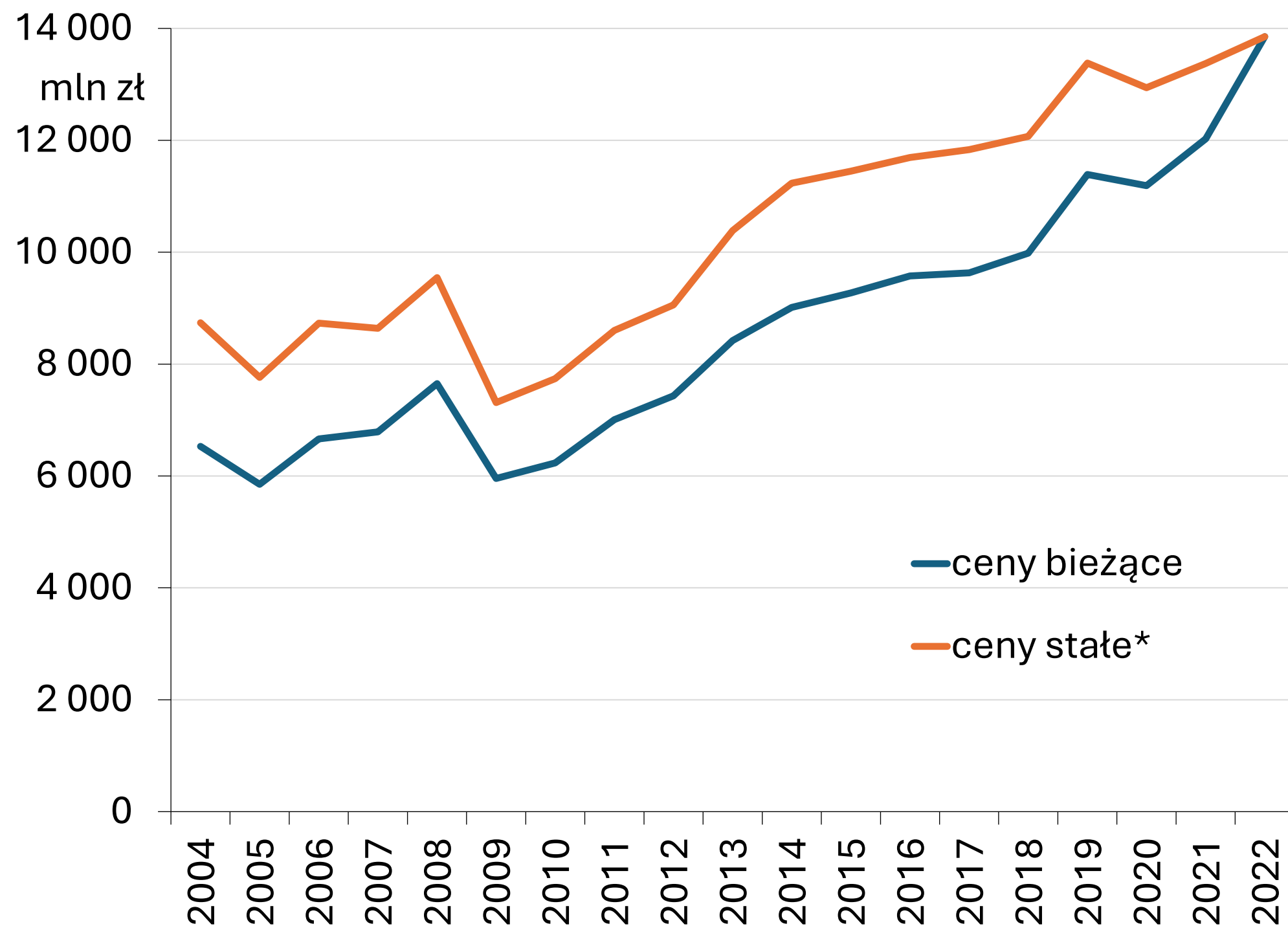
- Najszybciej rozwijało się przetwórstwo na cele przemysłowe, m.in. produkcja pasz, spirytusu odwodnionego i skażonego, estrów, glukozy i izoglukozy (w latach 2004–2022 wzrost o 270%).
- Wolniej wzrastało przetwórstwo wtórne, tj. produkcja konserw, serów, napojów mlecznych, makaronów, wyrobów ciastkarskich, przetworów zbożowych, herbaty, kawy, wyrobów cukierniczych, trwałego pieczywa cukierniczego, napojów, nektarów, soków i wód (wzrost o 209%); a następnie przerób wstępny, np. uboje zwierząt rzeźnych, przerób mleka, buraków cukrowych, owoców i warzyw, rzepaku, ziemniaków oraz przemiał zbóż (wzrost o 173%).
- Najwolniej rozwijała się produkcja używek, m.in. piwa, win, wódki i papierosów (wzrost o 148%) oraz przerób właściwy, tj. produkcja wędlin, mleka, masła, margaryn, olejów, ryb, mąk, kasz, płatków, mrożonek, marynat, dżemów (wzrost o 125%).
- Najbardziej zorientowana na eksport jest produkcja w branży tytoniowej, cukierniczej, koncentratów spożywczych, drobiarskiej i rybnej.
- Najmniej produkcji sprzedanej trafia na eksport z branży piekarskiej, cukrowniczej, paszowej, piwowarskiej i mięsnej.

Struktura podmiotowa przemysłu spożywczego w 2004 i 2022 roku według wielkości firm (w %, bez branży tytoniowej)

- W latach 2004–2022 w przemyśle spożywczym następowały procesy koncentracji produkcji i konsolidacji kapitału.
- Liczba firm tego sektora zmniejszyła się o 13,8% (z 19,7 tys. do 17,0 tys. podmiotów).
- Swoją pozycję w rynku pod względem wartości produkcji sprzedanej umocniły firmy duże (wzrost o 13,2 pkt proc. do 58,8%), natomiast udział pozostałych firm się zmniejszył.
- W ślad za szybko rosnącą produkcją przemysłu spożywczego, przy względnie stabilnym poziomie zatrudnienia (440–470 tys. osób), ponad 2-krotnie wzrosła wydajność pracy w tym sektorze – z ok. 400 do ok. 890 tys. zł/zatrudnionego (mierzona wartością produkcji sprzedanej na zatrudnionego w cenach stałych).

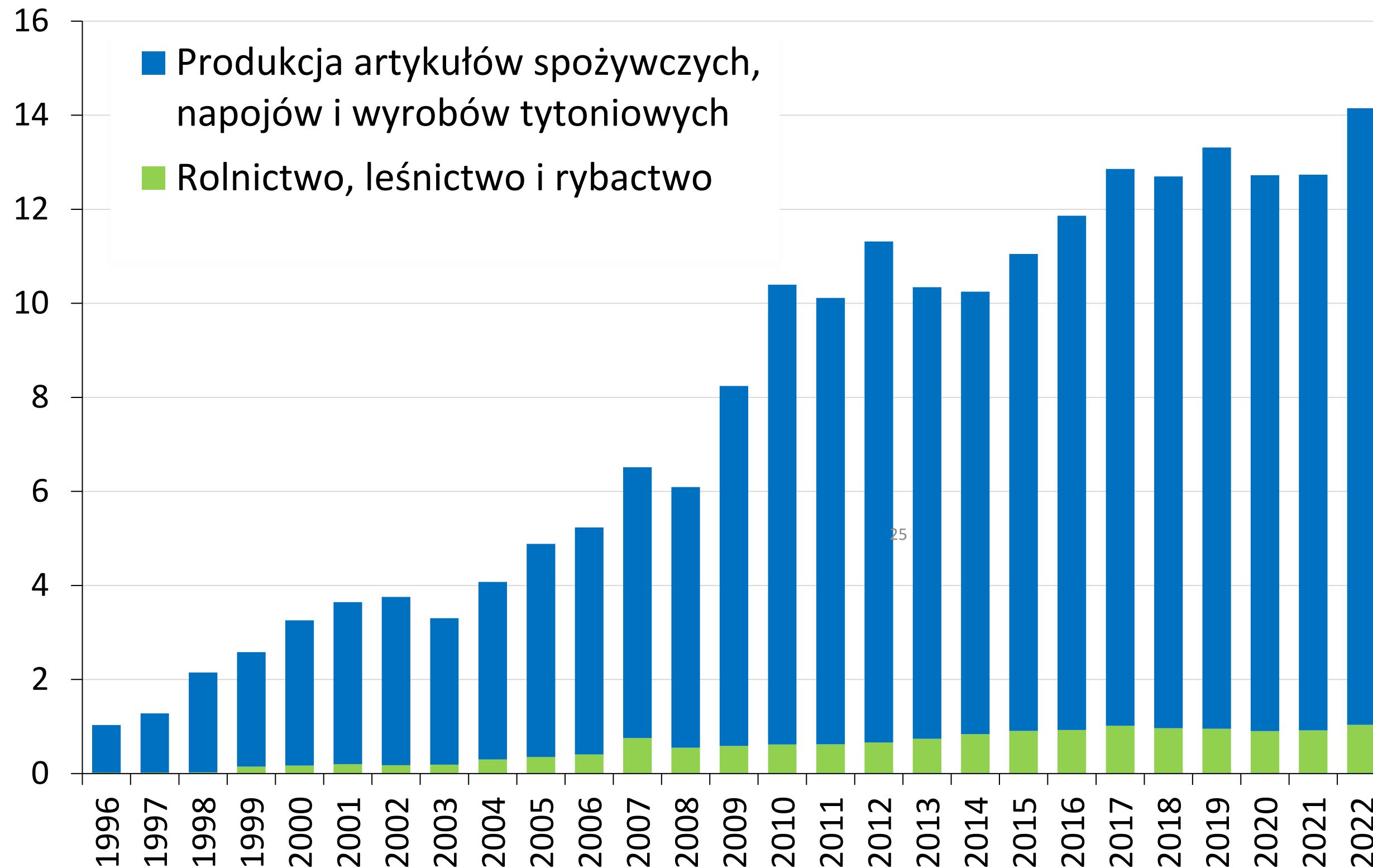
Nakłady inwestycyjne w przemyśle spożywczym (w mln zł)

- W latach 2004–2022 łącna wartość nakładów inwestycyjnych w przemyśle spożywczym (tj. produkcji art. spożywczych i napojów) wyniosła ok. 164,5 mld zł (w cenach bieżących).
- Udział środków publicznych, w tym unijnych (np. z PROW) w inwestycjach ogółem tego sektora, był relatywnie nieduży i wyniósł kilka procent.
- W przypadku niektórych firm, zwłaszcza firm mikro, małych i średnich, środki zewnętrzne były istotnym, a niekiedy kluczowym wsparciem dla przeprowadzenia koniecznych w firmie inwestycji.

*wartość nakładów inwestycyjnych przeliczona wskaźnikiem wzrostu cen nakładów inwestycyjnych

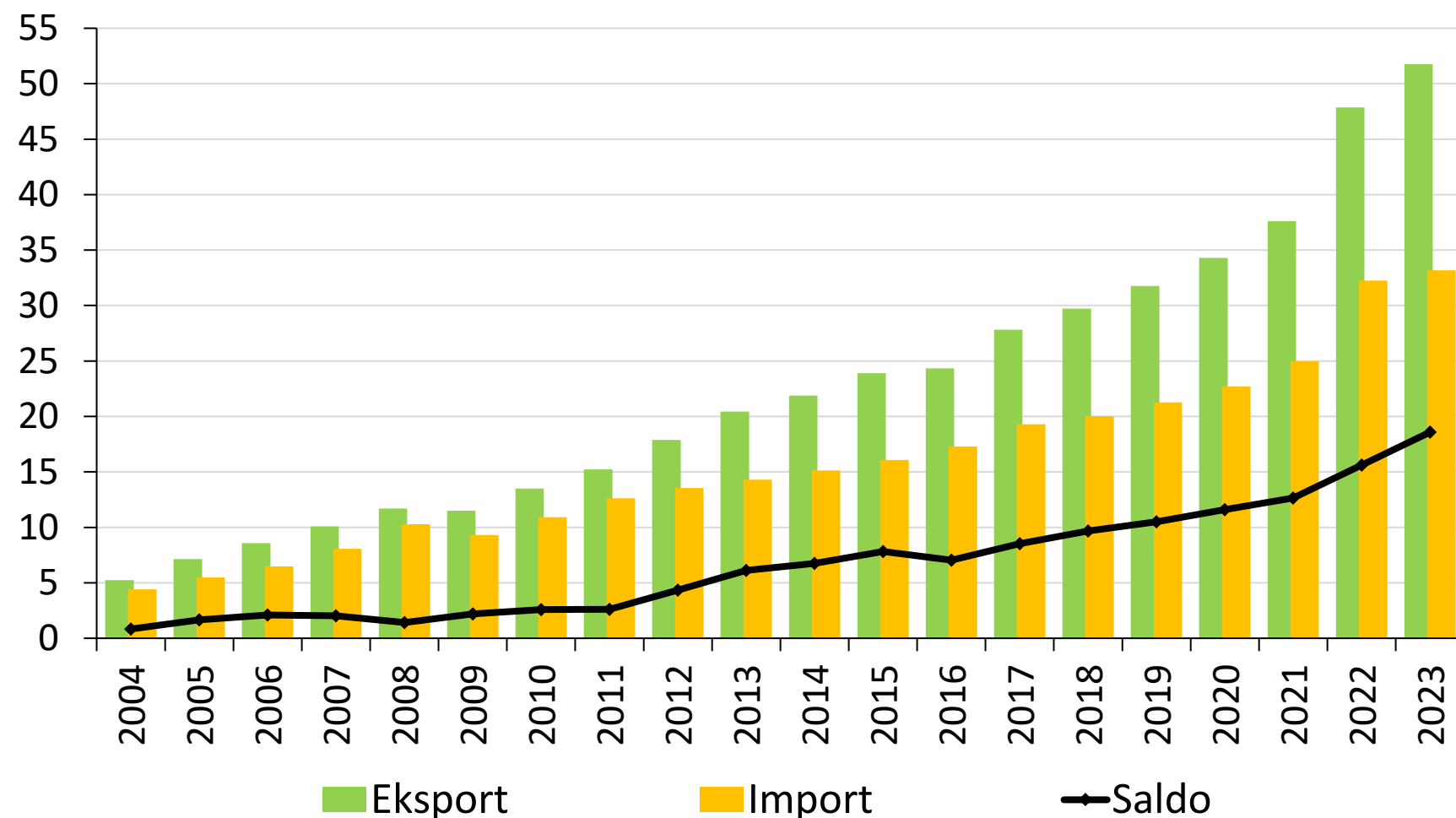
Poziom skumulowanych BIZ w sektorze rolno-spożywczym Polski (stan na koniec roku, w mld euro)

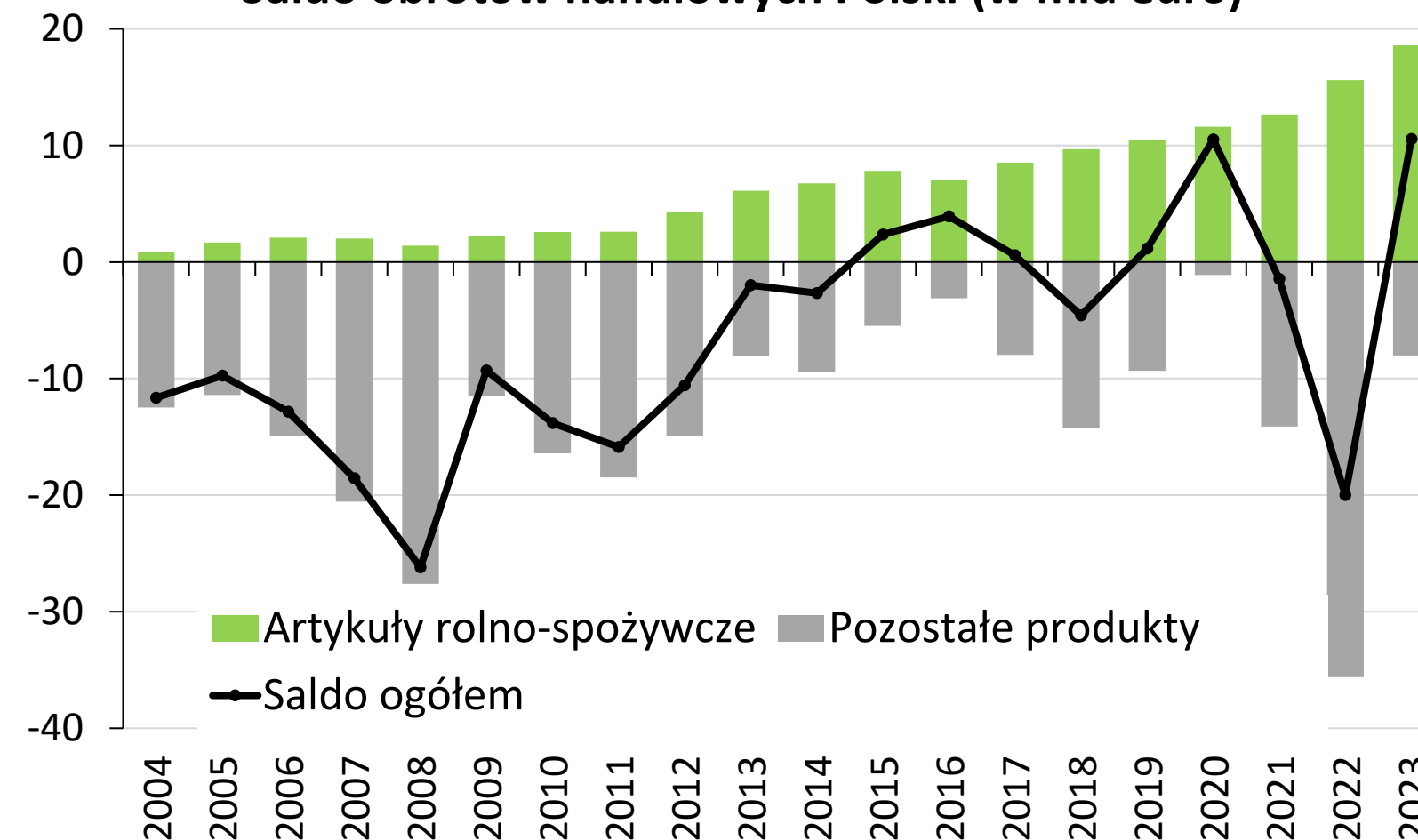
- Dominujące znaczenie w przyciąganiu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do sektora rolno-spożywczego odgrywa przemysł spożywczy.
- Na koniec 2022 r. do tego przemysłu napłynęły BIZ o wartości 13,1 mld euro, tj. ponad czterokrotnie więcej niż na koniec 2003 r. (3,1 mld euro).
- Wartość BIZ w rolnictwie na koniec 2022 przekroczyła 1,0 mld euro.

Handel zagraniczny

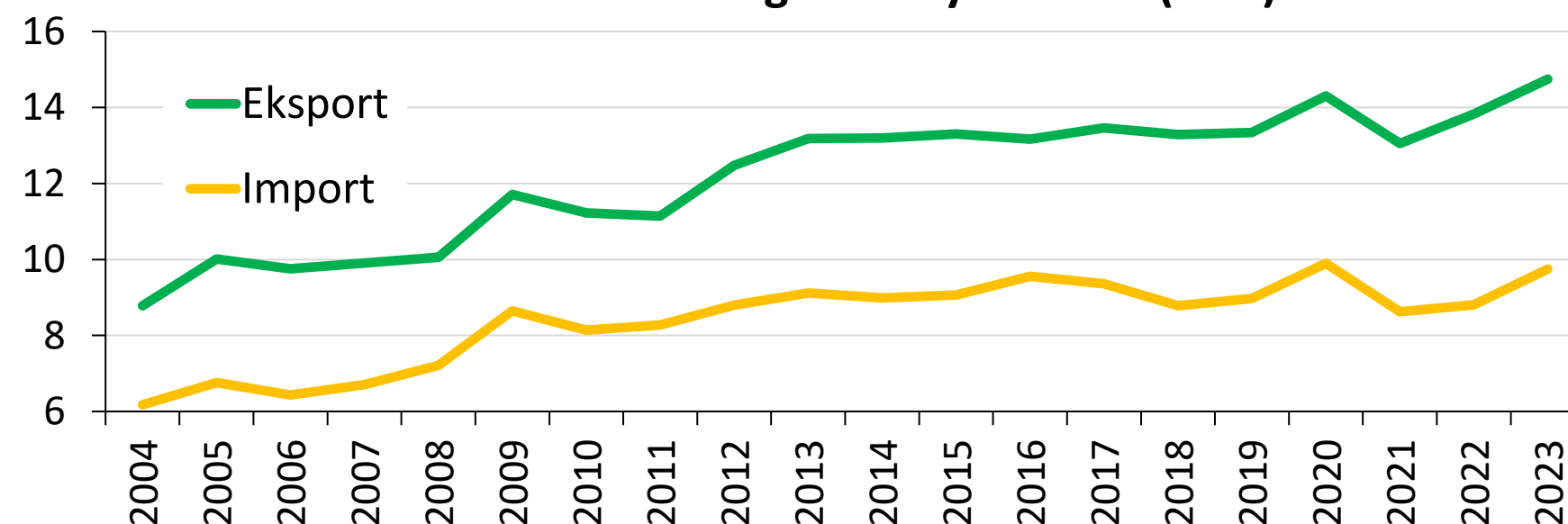
Handel rolno-spożywczy Polski (w mld euro)

Saldo obrotów handlowych Polski (w mld euro)

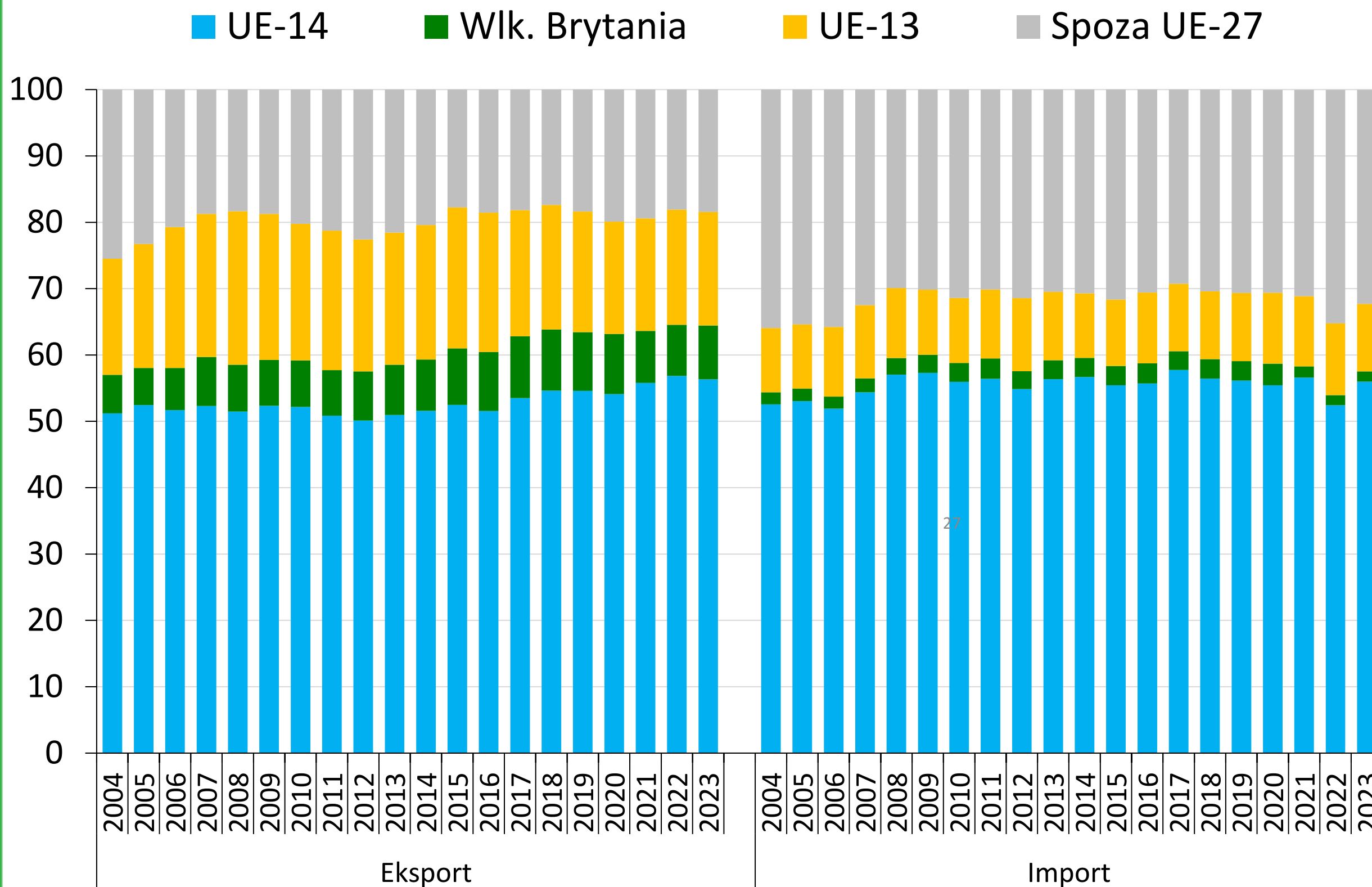

Udział produktów rolno-spożywczych w handlu zagranicznym Polski (w %)

- Eksport i import rolno-spożywczy Polski systematycznie rośnie od 2004 r.
- Wzrasta też dodatkowo saldo obrotów handlowych, które w latach 2004–2023 wzrosło ponad 22-krotnie, do 18,6 mld euro.
- W 2023 r. wartość eksportu rolno-spożywczego wyniosła 51,8 mld euro, a importu – 33,2 mld euro.
- W 2023 r. aż 14,7% wpływów z eksportu towarów pochodziło ze sprzedaży produktów rolno-spożywczych.

Struktura geograficzna handlu rolno-spożywczego Polski (w %)

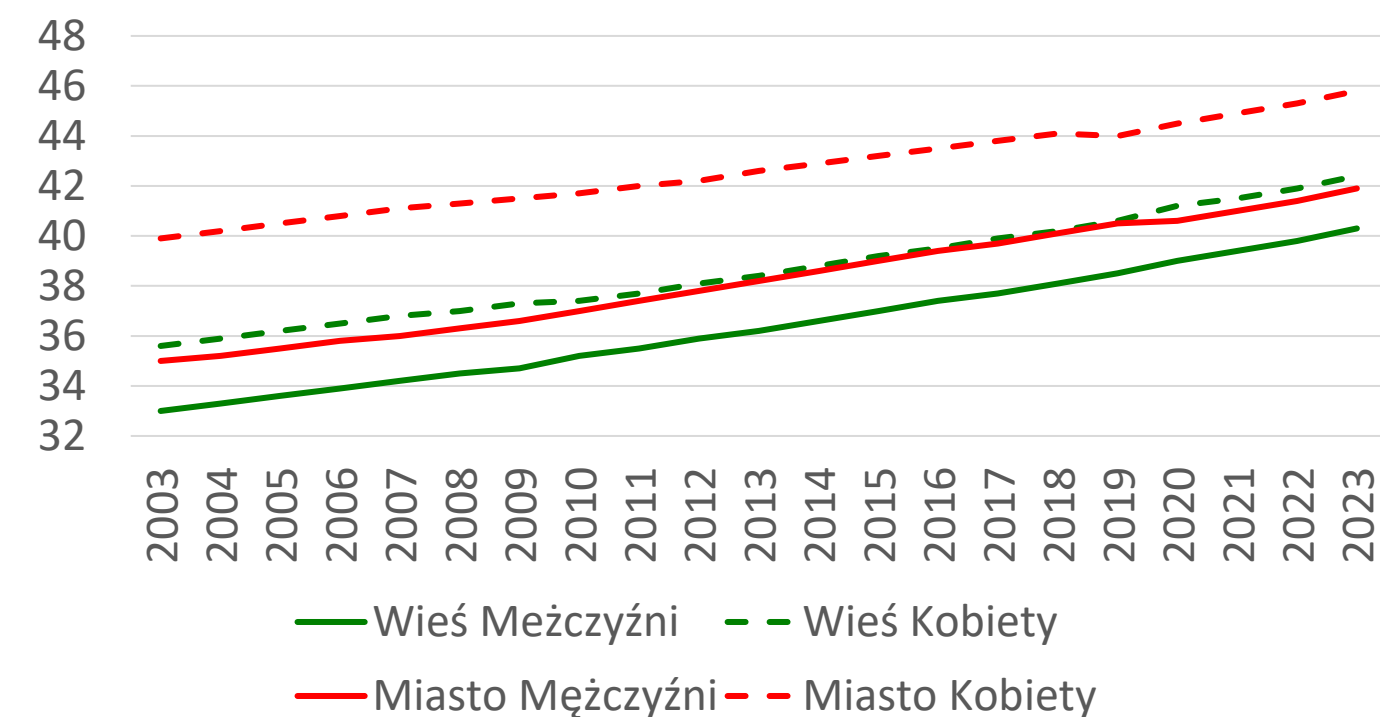

- Po przystąpieniu do UE wyraźnie zwiększył się udział krajów UE (szczególnie państw UE-15) w polskim eksporcie rolno-spożywczym.
- W 2020 r. do UE trafiło 80% polskiej żywności sprzedanej za granicę.
- Po wyjściu Wlk. Brytanii z UE udział ten obniżył się do 73,4% w 2023 r.
- W imporcie relatywnie duże znaczenie miały kraje spoza UE (dostawy produktów innych stref klimatycznych i surowców do przetwórstwa).

Zmiany demograficzne

Wyszczególnienie	2003	2010	2015	2020	2023	Zmiana 2003-2023
Ludność na wsi w tys.	14677	15101	15271	15360	15260	+582
Odsetek mieszkańców kraju	38,3	39,2	39,7	40,2	40,6	+2,3
Odsetek ludności w wieku (Wieś):						
Przedprodukcyjnym	25,2	21,5	19,8	19,5	20,2	-5,0
Produkcyjnym	59,2	63,1	63,2	61,5	59,5	+0,3
Poprodukcyjnym	15,5	15,4	17,0	19,0	20,3	+4,8
Odsetek ludności w wieku (Miasto)						
Przedprodukcyjnym	19,8	15,8	16,7	17,3	16,9	-2,9
Produkcyjnym	65,3	60,5	62,0	58,2	57,7	-7,6
Poprodukcyjnym	15,0	23,7	21,3	24,4	25,4	+10,4
Ludność w wieku nie-produkcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym						
WIEŚ	69	59	58	63	68	-1
MIASTO	53	53	61	72	73	+20
Osoby w wieku 65 i więcej lat na 1000 dzieci w wieku 0–14 lat						
WIEŚ	668	764	852	961	1031	+363
MIASTO	818	1000	1213	1399	1578	+760

Mediana wieku mieszkańców wsi i miast w latach 2003-2023

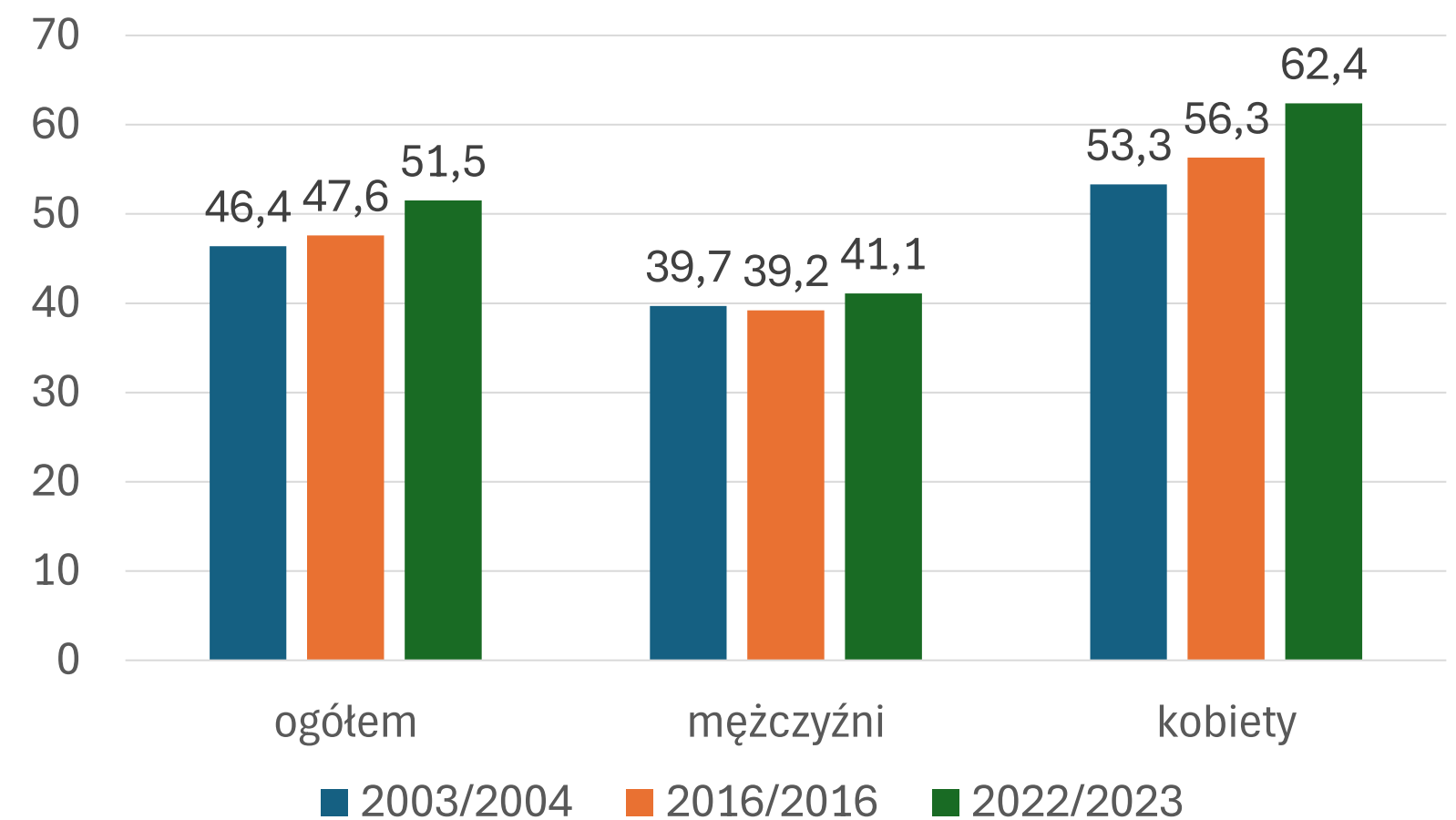

Wykształcenie

Poziom wykształcenia ludności w wieku 15–64 lata w latach 2004–2021

Lata	wyższe	policealne oraz średnie zawodowe	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne, podstawowe i niższe
Wieś						
2004	5,8	19,7	17,6	6,1	36,8	31,7
2010	10,4	22,3	20,0	8,2	34,1	25,0
2015	14,6	23,3	21,1	8,8	32,7	20,5
2020	18,7	24,7	22,6	9,4	30,5	16,7
2021	18,6	25,4	23,3	10,1	29,3	16,5
Miasto						
2004	17,0	27,5	23,7	12,3	25,5	17,7
2010	25,0	26,0	22,2	13,1	22,3	13,7
2015	31,0	24,6	21,0	11,9	20,8	11,7
2020	36,3	24,3	20,9	11,2	18,0	10,2
2021	36,7	24,3	20,8	11,4	17,2	10,5

Współczynnik skolaryzacji brutto na poziomie wyższym w wybranych latach (w %)

Wyzwania i szanse stojące przed polskim sektorem rolno-spożywczym (1)

Trudna sytuacja geopolityczna na świecie

- Zagrożeniem dla rozwoju gospodarczego jest coraz trudniejsza sytuacja geopolityczna na rynkach światowych, która nie tylko determinuje zmiany zachodzące na arenie międzynarodowej, lecz także wpływa na przemiany strukturalne i zachowania uczestników rynków krajowych (ceny, łańcuchy dostaw, itd.).

WPR

- Zmiana priorytetów WPR w zakresie finansowania rozwoju sektora rolno-żywnościowego i obszarów wiejskich.
- WPR jest szansą na dalsze przekształcenia i rozwój polskiego rolnictwa, oparty na innowacyjności, cyfryzacji.
- Poprawa zarządzania ryzykiem katastroficznym i kryzysami.

Potrzebna dywersyfikacja wymiany handlowej

- Potrzeba dywersyfikacji odbiorców polskiej żywności, co będzie sprzyjać zmniejszeniu ryzyka prowadzenia sprzedaży za granicą. Rynek unijny ma bowiem ograniczone możliwości wzrostu popytu importowego.
- Dywersyfikacja rynków eksportowych i nasilenie starań na rzecz poszukiwania alternatywnych rynków, charakteryzujących się możliwie niedużym ryzykiem pozarynkowym, ale zlokalizowanych poza UE.
- Trzeba mieć jednak świadomość, że takie czynniki, jak różnice klimatyczne i kulturowe między partnerami oraz dzielące ich odległości mogą stanowić znaczącą barierę i ograniczać możliwości dywersyfikacji eksportu.

Ryzyko utraty przewag cenowych

- Polscy producenci i eksporterzy produktów rolno-spożywczych konkurowali dotychczas na rynkach zagranicznych przede wszystkim niższą ceną produktów, a więc korzystali z posiadanych przewag kosztowo-cenowych.
- Obserwowany wzrost kosztów produkcji sprawił, że przewagi te znacząco się zmniejszyły.
- Spadek znaczenia strategii konkurowania niższymi cenami na rynkach zagranicznych oznacza potrzebę podejmowania wysiłków na rzecz zwiększenia znaczenia strategii konkurowania metodami pozacenowymi, w tym jakością, innowacyjnością (podwyższenie efektywności i produktywności).
- Proces zmian strategii konkurowania za granicą wymaga od producentów i eksporterów czasochłonnych i kapitałochłonnych działań realizowanych na wielu płaszczyznach.

Wyzwania i szanse stojące przed polskim sektorem rolno-spożywczym (2)

Europejski Zielony Ład/Dialog Strategiczny

- Konieczność zmian i dostosowań unijnego sektora rolno-spożywczego do zmian proponowanych przez EZŁ – właściwy przekaz informacji warunkiem osiągnięcia korzyści środowiskowo-klimatycznych.
- EZŁ sprzyja transformacji gospodarki UE, w tym sektora rolno-spożywczego, w zakresie ekonomicznym, społecznym i środowiskowym;
- Może tworzyć przewagi konkurencyjne na rynku światowym i sprzyjać ochronie rynku wewnętrznego UE przed konkurencją;
- Europejska marka żywności.

Kryzys wodny

- W obliczu coraz większych problemów z dostępnością i jakością wody należy podejmować działania dotyczące ochrony zasobów wodnych; przewidywanie i ograniczanie skutków jej niedoborów (prace nad strategią wodną „Niebieski Ład”, powiązaną z EZŁ).

Integracja Ukrainy z jednolitym rynkiem europejskim

- Wskutek powojennej odbudowy i integracji z UE umocni się pozycja konkurencyjna Ukrainy na rynkach zagranicznych.
- Polscy producenci żywności powinni poszukiwać takich przewag konkurencyjnych, które będą ich wyróżniać na tle tańszych dostawców z Ukrainy.
- Istnieje ryzyko zastąpienia niektórych dostaw krajowych surowców dostawami surowców z Ukrainy.
- Z drugiej strony istnieje możliwość zastąpienia dostaw z południowoamerykańskich krajów dostawami z Ukrainy oraz po wojnie możliwość ekspansji inwestycyjnej polskich firm.

Wyzwania społeczne i demograficzne

- Postępujący proces starzenia populacji, polaryzacja rozwoju, napływ ludności na obszary wiejskie, ale głównie położone w pobliżu aglomeracji miejskich i dobrze skomunikowane.

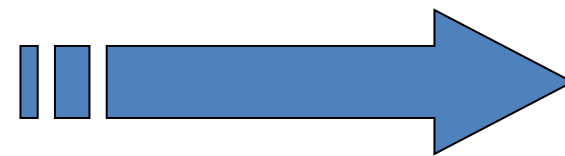
- **Głównymi problemami rozwojowymi w najbliższych latach pozostają m.in. niekorzystne zjawiska na rynku pieniężnym i finansowym, malejący popyt wewnętrzny i inwestycje, rosnące koszty zatrudnienia i produkcji.**
- **Zagrożeniem dla rozwoju gospodarczego jest niepewność polityczna, bezpieczeństwo energetyczne i żywnościowe potęgowane przez zmiany klimatyczne.**
- **Krajowy Plan Odbudowy, Polityka Spójności i PS WPR to programy które wzmocnią polską gospodarkę oraz sprawią, że będzie ona łatwiej znosić wszelkie kryzysy. Wiążą się one z transferem w formie dotacji i preferencyjnych pożyczek.**
- **WPR jest ogromną szansą na dalsze przekształcenia i rozwój polskiego rolnictwa, opartym na pomocy finansowej i inwestycjach w gospodarstwach rolnych.**

Wieś i rolnictwo 2027+

Kraje należące do UE rozwinęły w ciągu minionego półwiecza nowoczesne rolnictwo, a na jego bazie nowoczesną gospodarkę żywnościową – Polska model ten z sukcesem powtórzyła wykorzystując członkostwo w UE.

Priorytetami polskiej gospodarki żywnościowej w najbliższym dziesięcioleciu pozostaną:

- bezpieczeństwo żywnościowe,
- jakość i bezpieczeństwo żywności,
- zachowanie konkurencyjności,
- kwestie środowiskowo-klimatyczne,
- transformacja energetyczna.

Dziękuję za uwagę

W prezentacji wykorzystano materiały: Zakładu Ekonomiki Agrobiznesu i Biogospodarki, Zakładu Ekonomii i Polityki Rolnej oraz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Zakładu Rynków Rolnych i Metod Ilościowych, Zakładu Ekonomiki Gospodarstw Rolnych i Ogrodniczych oraz Zakładu Rachunkowości Gospodarstw Rolnych, opracowane na podstawie źródeł statystyki publicznej.